

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tamara Kajfoszová

Učitelovy strategie rozvoje klíčových kompetencí u dětí předškolního věku

Olomouc 2013

vedoucí práce: Mgr. Dominika Stolinská, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a užíla pouze uvedených pramenů a literatury.

v Albrechticích u Českého Těšína 30. 3. 2013

.....

podpis

Děkuji vedoucí práce paní Mgr. Dominice Stolinské, Ph.D. za cenné rady a připomínky. Dále bych chtěla poděkovat učitelkám z mateřské školy, které mi věnovaly čas na interview. A děkuji manželovi a celé rodině za podporu a pomoc při zpracování práce.

Obsah

Úvod	6
I. Teoretická část	7
1 Učitel a jeho význam, role a pojetí předškolní výchovy	7
2 Osobnost učitele	9
2.1 Utváření osobnosti učitele	9
2.3 Učitelovo pojetí výuky	10
3 Učitel a jeho strategie výuky	12
3.1 Výukové metody	12
3.2 Hra, jako cesta k rozvoji v komunikaci	13
4 Klíčové kompetence v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV)	15
4.1 Vymezení pojmu klíčových kompetencí	15
5 Vývoj komunikace, řeči a rozvoj komunikativní kompetence	17
5.1 Vývoj komunikace	17
5.2. Vývoj řeči dítěte	18
5.2.1 Jazykové roviny ve vývoji řeči	20
5.3 Rozvoj komunikativní kompetence u dětí předškolního věku	22
II. Empirická část	24
6 Metodika výzkumného šetření	24
6.1 Cíl práce	24
7 Výsledky získaných dat	25
7.1 Otázka č. 1 - možnosti rozvoje komunikativních kompetencí dítěte	25
7.2 Otázka č. 2 - význam rozvoje komunikace v předškolním věku	26
V čem vidíte význam rozvoje komunikace v předškolním věku?	26
7.3 Otázka č. 3 - rozvoj slovní zásoby	27
7.4 Otázka č. 4 - učitelův přínos v rozvoji komunikace	28
7.5 Otázka č. 5 - rozvoj porozumění a naslouchání	29
7.6 Otázka č. 6 - dítě odmítá komunikaci	30
7.7 Otázka č. 7 - učitelovy úspěchy při komunikaci s dítětem	32
7.8 Otázka č. 8 - rozvoj neverbálních projevů	33
7.9 Otázka č. 9 - problém rozvoje slovní zásoby	35
7.10 Otázka č. 10 - vliv médií a počítačů	36

7.11 Otázka č. 11 - volba prostředků k rozvoji vyjadřování pocitů	38
7.12 Otázka č. 12 - komunikace bez zábran a ostychu	39
7.13 Otázka č. 13 - komunikativní a informativní prostředky	40
7.14 Otázka č. 14 - hra jako prostředek rozvoje komunikativní kompetence.....	41
7.15 Otázka č. 15 - rodiče, mluvní vzor	43
Shrnutí výsledků výzkumného šetření.....	45
Závěr	46
Seznam použité literatury a pramenů.....	47
ANOTACE	50

Úvod

Rozvoj dítěte a jeho klíčových kompetencí je velmi důležitou úlohou pro učitele v mateřské škole. Kompetence se navzájem prolínají, nelze je od sebe oddělit. Je potřeba vyzdvihnout důležitost všech stránek těchto kompetencí. Je na učiteli, jestli se této úlohy zhostí zodpovědně. Učitel si sám volí strategii, kterou bude k dítěti přistupovat. Vůbec nejdůležitější součástí předškolního věku dítěte je jeho rozvoj po komunikativní stránce. Proto by se měl učitel speciálně zaměřovat na rozvoj komunikativní kompetence.

Bakalářská práce je zaměřena na učitelovy strategie rozvoje klíčových kompetencí u dětí předškolního věku. Je důležité, vnímat propojenost učitelovy osobnosti, jeho stylů výchovy a strategií, které využívá k rozvoji. Učitel dítě ovlivňuje, působí na něj v jeho senzitivním období. Část bakalářské práce je konkrétně zaměřena na vývoj řeči, komunikace a rozvoj komunikativní kompetence. Jsou zde uvedeny všechny důležité mezníky ve vývoji řeči dítěte od útlého věku.

Cílem bakalářské práce je reflexe strategií, které učitel uplatňuje ve svých přístupech se zaměřením na rozvoj klíčových kompetencí, kdy je práce dále zaměřena na vývoj řeči, komunikace a rozvoj komunikativní kompetence.

Empirická část bakalářské práce je zaměřena na možnosti rozvoje komunikativní kompetence. Opírá se o osobní zkušenosti učitelek z praxe, kdy je s nimi veden polostrukturovaný rozhovor týkající se problémů, nástrah, ale naopak i doporučení a prostředky, které dítě v rozvoji doprovází a podporují.

Hlavním cílem obsahu této práce je povzbuzení učitele, aby si uvědomil důležitost jeho zaměstnání. Učitel má veliký vliv na rozvoj dítěte v předškolním věku.

I. Teoretická část

1 Učitel a jeho význam, role a pojetí předškolní výchovy

Tato první kapitola je zaměřena na význam a roli učitele a jeho pojetí výchovy. Všechny tyto aspekty jsou základem pro další rozvoj práce. Je zde vysvětlena důležitost role učitele a jeho význam pro dítě, díky kterému se může přirozeněji rozvíjet.

Učitel má velice důležitý význam pro své žáky. Jeho význam vidíme v povzbuzování žáka ve vývoji a učení. Učitel se celkově zaslouhuje o to, aby podával kvalitní výkon ve výuce, a utváří podmínky pro úspěšné osvojení. Působí, jako diagnostik, který se snaží vést žáka, či dítě k nejlepším výkonům v rámci jeho možností. A také je důležitým průvodcem na cestě k poznávání, kdy pomáhá se orientovat v okolním světě, vede děti k sebeúctě, pomáhá utvářet sebedůvěru a snaží se inspirovat k dalším činnostem.

V dnešní době se snažíme děti a žáky vést k spolupráci, v rámci toho vedení má učitel roli pomocníka a moderátora diskuzí. Učení je podpořeno vzájemnými interakcemi mezi dítětem a obsahem a mezilidská interakce, ta je mezi dětmi navzájem anebo mezi dítětem a učitelem. Vzájemné spolupráce zahrnuje tři hlavní oblasti a to pedagogickou, sociální a organizační. Pedagogická oblast bere roli učitele, jako organizátora a pomocníka při vzdělávání. Hlavním úkolem učitele je děti podporovat ke vzájemné spolupráci a motivovat je k výkonům. Zadává jim práci, kterou mají splnit. Sociální oblast vidí důležitost v přátelském příjemném prostředí, ve kterém se navzájem podporují. Organizační oblast vede žáky k zodpovědnosti a učí je časovým plánům a postupům (Vermeersch, 2005).

Zormanová (2012) zmiňuje dva typy pojetí výuky, jako první transmisivní a dále konstruktivistické pojetí výuky.

Transmisivní pojetí výuky vystihují dogmatické, slovně-náborové a verbálně-reprodukční koncepce. Slovně-náborová koncepci zastával a představoval Ján Ámos Komenský. Pro verbálně-reprodukční koncepci je typické učení bez předešlého porozumění, jedná se o pamětní osvojování, hlavním podporovatelem této koncepce byl Johann Friedrich Herbart. Dogmatická koncepce je podobná středověkému učení, kdy se dětem předávaly hotové poznatky. Toto pojetí vůbec nebere v potaz zkušenosti žáka, ale pouze učitele, který je

považován za garanta pravdy. Pro transmisivní pojetí výuky je typické zaměření se na výkon žáka. Žák by měl pozorně naslouchat a vše si zapamatovat. Vztahy mezi žáky a učitelem jsou založené na autoritě učitele, převažuje více negativní hodnocení žáků (Zormanová, 2012).

Konstruktivistické pojetí výuky zahrnuje problémovou koncepci, kterou se založil John Dewey. Dewey se snažil propojit školní a celoživotní učení, tím chtěl podpořit rozvíjející vyučování (Zormanová, 2012). Pro toto pojetí výuky je typická podpora autonomie žáka. Učitel se snaží žáky podporovat a motivovat k činnostem (Kolář, Šikulová, 2007). Hlavním cílem učitele je utvářet u dítěte, či žáka pochopení, učení s porozuměním a podporovat smysluplnost z učení. Důležitá je také samostatnost a zvědavost k získávání materiálů. Toto pojetí odpovídá cílům kurikulární reformy (Rohlíková, Vejvodová, 2012).

Doulík a Škoda (2011) zmiňuje důležitost provázanosti vnitřního poznatkového systému dítěte a upozorňuje i na stejný přístup. I když se učení zaměřuje jen na určité samostatné téma, způsobuje vždy zásah do vnitřního poznatkového systému dítěte. Díky působení nově přicházejících informací se žák restrukturalizuje. Takové učení probíhá celý život, dítě v mladším školním věku mívá vnitřní poznatkový systém v tomto ohledu flexibilněji. Učitel se zaměřuje na žáka, jako na celistvou osobnost, zajímá ho citová, rozumová i prožitková stránka osobnosti, vnímá důležitost v rozvíjení sociálních vztahů a v spolupráci.

V této kapitola byla vystižena důležitost učitele a jeho role, kterou zastává ve vyučovacím procesu k dítěti. Konstruktivistické pojetí výchovy je vyzdvižováno na základě podpory, motivace a spolupráce s dítětem, což v transmisivním pojetí nebylo moc projevoováno. Byla vyzdvižena důležitost spolupráce s vrstevníky a cíle, ke kterým se snaží učitelé děti vést.

2 Osobnost učitele

Tato kapitola je zaměřena na učitelovu osobnost a její utváření. V rámci učitelových strategií rozvoje klíčových kompetencí u dětí předškolního věku, je třeba pochopit učitelovu osobnost a styly výchovy. Je důležité, aby byly objasněny přístupy, které jsou pro dítě nejvhodnější k jeho přirozenému rozvoji.

2.1 Utváření osobnosti učitele

„Učitelovu osobnost je třeba chápat jako obecný model osobnosti člověka, vyznačující se především psychickou determinací“ (Dytrtová, Krhutová, 2009, s. 15). Společnost stanoví požadavky toho, jaký má učitel být. Podle Nelešovské (2005) se osobností rozumí individuální jednota člověka, která se vyznačuje interakcí, integrací a směřováním k stanovenému cíli. Na učitele a jeho osobnost jsou kladeny požadavky, které vedou k dosažení vyšší úrovně morálních vlastností. Vytrálá učitelská osobnost má kulturní a polický rozhled, komunikativní dovednosti musí být její předností, stejně jako vřelý a hluboký vztah k dětem. Učitel by měl působit, jako psychicky vyrovnaný jedinec a reagovat na požadavky rychle se měnící společnosti. Měl by se orientovat v nových poznatcích ohledně kultury, vědy a techniky. Díky těmto poznatkům roste profesionalita, autorita a zdravé sebevědomí učitele.

Pedeutologie je věda o osobnosti učitele, při které se uplatňují dva přístupy anaklitický a normativní. Normativní přístup by měl určit, jaký by měl učitel být, jestli chce být ve své profesi úspěšný. Tento přístup je úzce spojen s deduktivní metodou, která určuje ideální vzor učitele, ke kterému by měl učitel směřovat. Anaklitický přístup je zabývá tím, jací konkrétní učitelé jsou a jaké mají vlastnosti. U tohoto přístupu se využívá indukce metod, u které se analyzují výpovědi žáků o učitelích, či sebereflexe učitelů atd. Za nejjednodušší způsob poznání osobnosti se považuje sledování osobnosti v reálném interakčním prostředí, kde se mohou vlastnosti osobnosti výrazně projevit (Dytrtová, Krhutová, 2009).

Podle Dytrtové a Krhutové (2009) se pozorováním osobnosti učitele v akčním prostředí mohou odhalit tyto komponenty:

- psychická odolnost (být odolný vůči dezintegrujícím vlivům)

- adjustabilita s adaptabilita (psychická přizpůsobivost, nacházet alternativní řešení situace)
- osvojování si nových poznatků (učit se, schopnost účinně usměrnit své vnější a vnitřní aktivity vzhledem k aktuálním situačním kontextům)
- komunikační schopnosti a sociální empatie

2.3 Učitelovo pojetí výuky

Podle Nelešovské (2005) je rozvoj učitelovy osobnosti dlouhodobý a složitý utvářecí proces. Za základ socioprofesní přípravy jsou považovány tyto tři dimenze – praktická (dovednostní), teoretická (vědomostní) a osobnostní (hodnotová). Teprve, když dojde ke spojení těchto tří dimenzí „umím, vím, chci“ se učitel stává profesně připravený a může přispět při realizaci kvalitních změn ve školství.

Caselmann zmiňuje dva typy učitelů. Logotrop se je učitel, který se zaměřuje hlavně na učivo a jeho předávání, daná látka je pro něj přednější než zájem o žáky. Naopak paidotrop je učitel, který respektuje individualitu žáka, jeho zvláštnosti ve výuce. Žáci jsou učiteli blízcí, snaží se jim pomoci a přiblížit se k nim (Čábalová, 2011).

Učitel je v postavení vůdce skupiny, své třídy, záleží jen na něm, jaký výchovný styl chce ve své praxi využívat. Podle Lewinova dělíme styly vůdcovství na autoritativní, demokratický a liberální styl (Seigauf, 2011).

Autoritativní styl:

Tato výchova je založena na dominantním postavení učitele. Učitel své žáky řídí a kontroluje, zda plní zadaný úkol. Ve většině případů učitel hodnotí výkon dítěte podle svých osobních přesvědčení, ne podle objektivního hodnocení (Seigauf, 2011). Podle Kelnarové a Matějkové (2010) tento styl výchovy zadává srozumitelně požadovanou práci a ukazuje směr, tím dochází k rychlejším výsledkům v práci. Pravdou, ale zůstává, že učitelé mají menší porozumění pro potřeby dítěte, o jeho zájmy, nespolupracují s kamarády podle vlastní fantazie. Pod tímto vlivem může docházet k blokování kreativity a osobního růstu.

Demokratický styl:

Tento vůdce si uvědomuje schopnost dětí pracovat samostatně. Dalo by se nazvat tohoto učitele průvodcem. Vůdce je zde pro dítě, aby mu napomohl, navedl ho správným směrem. Převažuje zde oboustranná komunikace, učitel by měl žáka vyslechnout, stejně i naopak. Tento vůdce nepoužívá násilí, dává rady, návrhy, či doporučení. Dále upřednostňuje objektivní kritiku i pochvalu. Demokratický styl napomáhá k soudržnosti a k větší spokojenosti ve skupině. Děti rozvíjejí a využívají svoji fantazii, jsou lépe motivovány k lepším výkonům. Svým způsobem se všichni společně s učitelem podílejí na rozhodování. Nevýhodou demokratického stylu je vyžadující angažovanost učitele a náročnost na čas. Výsledky práce jsou viditelné, ale ne tak efektivně, jako u předchozího stylu (Seigauf, 2011).

Liberální styl:

Liberální styl je odlišný od obou předchozích vůdcovských stylů, kdy autoritativní preferuje příkazy, demokratický se zaměřuje na usměrňování. Vůdce této skupiny se na danou skupinu vůbec nezaměřuje a nemotivuje ji. Svou autoritu přenechává na skupině žáků, on sám autoritou není (Daňková, 2008). Děti pod tímto vůdcem mají naprostou svobodu, dělají, co chtějí, a kdy chtějí. Učitel je nekontroluje, má pouze formální postavení a minimální vliv na skupinu. Pod liberálním vůdcem je splněno velmi málo úkolů. Žáci nevědí co dělat, raději nedělají nic, snižují produktivitu práce. Ztrácí smysluplnost své práce, jsou deprivováni a nemotivováni (Seigauf, 2011).

Z této kapitoly by měla být vyzdvižena důležitost osobnosti učitele, který je pro všechny děti v předškolním období velkým vzorem. Učitelova osobnost je neustále utvářena, z toho důvodu by se učitel měl snažit své znalosti, řeč, komunikaci a postoje rozvíjet. Učitel na dítě působí ve všech směrech, a jejich vzájemný vztah je utvářen podle vzájemného přístupu a stylu výchovy, který si učitel zvolí. Měl by být zdůrazněn demokratický styl výchovy, který se jeví, jako nejvhodnější pro dítě. Je ovšem zřejmé, že některé prvky je vhodné prokombinovat z jiných stylů výchovy, dle aktuální situace, kterou učitel s dítětem řeší.

3 Učitel a jeho strategie výuky

Každý učitel by měl své žáky chtít dobře poznat a vést je k přirozenému rozvoji. K tomu, aby dítě rozvíjel a mohl s ním pracovat, musí využít různých technik. Tato kapitola je zaměřena na učitelovy strategie, které využívá ve své profesi. Strategie, znamená promyšlení didaktické stránky edukačního procesu, mezi ně patří volba organizačních forem, metod pro výchovný proces a materiálně didaktických prostředků. V této kapitole budou pouze zmíněny výukové metody. V poslední části kapitoly budou vyzdvíženy didaktické hry, jako zástupce aktivizujících metod, které jsou důležitou součástí přirozeného vývoje dítěte.

3.1 Výukové metody

Výuková metoda není samostatná, je propojena ve vzdělávacím procesu, jako důležitý prvek, díky němuž směřuje výchova potřebným směrem. Tato metoda je úzce propojený proces, mezi vyučováním učitele a přijímáním učiva žákem, který je zaměřený k dosažení výchovně-vzdělávacích cílů. Učitel si volí jistý vzdělávací cíl a sám se rozhodne, jakou vyučovací metodu a jakou organizační formu použije, jestli chce přistupovat skupinově, nebo jako k jednotlivci (Maňák, Švec, 2003).

Zormanová (2012) ve své knize popisuje klasifikaci výukových metod podle Maňáka a Švece. Metody člení do tří základních skupin a to na klasické výukové metody, aktivizující výukové metody a komplexní výukové metody.

Do **klasických metod** Maňák a Švec (2003) řadí následující metody. *Metody slovní*, kde patří vyprávění, vysvětlování, přednáška, práce s textem a rozhovor. *Metody názorně-demonstrační*, kde se řadí předvádění a pozorování, práce s obrazem a instruktáž. A poslední metodou řadící se do klasických metod jsou *metody dovednostně-praktické*, kde se řadí vytváření dovedností, napodobování, dále manipulování, laborování, experimentování a poslední jsou produkční metody. Mezi **aktivizující výukové metody**, řadíme metody diskusní, metody heuristické a řešení problémů, metody situační, metody inscenační. A jako poslední didaktické hry, jejich důležitost bude zdůvodněna později. A jako poslední jsou **komplexní výukové metody**, kde patří frontální výuka, skupinová a kooperativní výuka, partnerská výuka, individuální samostatná práce žáků, kritické myšlení, brainstorming,

projektová výuka, výuka dramatem, otevřené učení, učení v životních situacích, televizní výuka, výuka podporovaná počítačem, sugestopedie a superlearning a jako poslední je hypnopedie.

3.2 Hra, jako cesta k rozvoji v komunikaci

Jak už zde bylo uvedeno, učitel si volí sám vyučovací metodu, kterou chce využívat. Je možno využívat i více metod najednou kombinovat je. Pro učitele v mateřské škole je výbornou metodou didaktická hra. „*Didaktickou hru můžeme definovat jako seberealizace žáků, řízenou určitými pravidly a sledující výchovně vzdělávací cíl*“ (Vališová, Kasíková, 2011, s. 209).

„Nikdo nepochybuje o tom, že hra je klíčovým faktorem, který ovlivní život dítěte. Hra přináší dítěti radost, základy hry jsou smysluplné a přispívají k všeobecnému rozvíjení osobnosti dítěte. Hra také vyplňuje většinu času běžného života dítěte a dospělí si obvykle vzpomínají na dětství jako na období radosti a her“ (Beyer, Gammeltoft, 2006, s. 11).

Z jiného pohledu popisuje hru Košťátková (2005). Hra se v předškolním věku stává pro dítě přirozenou součástí socializačního procesu. Sociální hra je pro dítě přínosná hlavně i v běžném životě. Díky skupinové organizační formě, se ze společné hry s kamarády dítě dozvídá informace o sobě. Dětem hra poskytuje mnoho možností sociálního učení. Je to „*učení, které se děje nezáměrně i záměrně (z hlediska subjektu) v sociálních situacích, kdy se učí dítě, mladý člověk kontakty, nebo spoluprací s ostatními lidmi*“ (Kolář, Vališová, 2009, s. 125). Díky komunikaci s lidmi, v situacích, které se pravidelně opakují, dochází k osvojování poznatků, které poté dítě aplikuje v životě. Je důležité, že učení není záměrné, nikdo jej neřídí (Kolář, Vališová, 2009). Můžeme říct, že toho období je pro dítě senzitivní. Hovoříme o ideálně vhodném období pro naučení nebo osvojení si dané činnosti, či pohybu. V předškolním období je pro dítě zcela přirozené naučit se činnost nejlépe a nejsnadněji, pomocí hry.

Neuman (1998) ve své knize nachází smysl hry v následujících oblastech. Hra ovlivňuje sféru emocionální a psychickou, má vliv na postoje a pocity hráčů. Důležitost hry vidí v podpoře komunikace a spolupráce. Dítě si díky hry utváří nové pohledy na vlastní tělesnost, má potěšení z vlastní existence. Díky hře si dítě přirozeně zvyšuje sebedůvěru a rozvíjí sociální vztahy. Dále zvyšuje tělesnou kondici, tělesné schopnosti, rozvíjí psychomotoriku, napomáhá budovat důvěru k ostatním lidem, učí odpovědnosti a

ohleduplnosti. Dítě má příležitost k získávání prožitků z přírody. Hra je pro dítě v předškolním věku nejpřirozenějším způsobem učení. Rozvíjí se představivost, fantazie, vědomosti a hlavně díky spolupráci s kamarády, u her, se rozvíjí komunikační schopnosti. Rozvoj slovní zásoby, upevňování nových slov a osvojování si komunikačních prostředků je pro dítě velmi důležité.

V této kapitole byl kladen důraz na učitele s jeho strategie a dále na hru, která je přirozeným prostředkem pro dítě k rozvoji komunikace. Záleží jenom na učiteli, jakou vyučovací metodu a organizační formu si zvolí, jakým způsobem chce k dítěti přistupovat. Hra je pro něj přirozeným, nenásilným způsobem k učení. Dítě si ani neuvědomuje, že mu je něco vštěpováno.

4 Klíčové kompetence v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV)

Dříve než bude věnována pozornost samotnému tématu práce, kterým je Učitelovy strategie rozvoje klíčových kompetencí u dětí předškolního věku, kdy pak práce bude konkrétně zaměřena na komunikativní kompetence. Musí být nejprve vymezen pojem klíčové kompetence. Tato kapitola je dále rozšířena o rozdělení klíčových kompetencí a také o to, čím se jednotlivé kompetence zabývají.

4.1 Vymezení pojmu klíčových kompetencí

V rámci této podkapitoly má být objasněn pojem klíčové kompetence a klíčové kompetence v předškolním věku, aby byl pochopen význam kompetencí.

Klíčové kompetence jsou chápány, jako „*soubor požadavků na vzdělávání, zahrnující podstatné vědomosti, dovednosti a schopnosti univerzálně použitelné v běžných pracovních a životních situacích; jako cílová kategorie jsou kompetence podstatným východiskem pro stanovení vzdělávacího obsahu i podmínek vzdělávání v pedagogických dokumentech*“ (Smolíková, 2004, s. 43).

Klíčové kompetence v předškolním vzdělávání jsou chápány, jako „*soubory elementárních poznatků, dovedností, schopností, postojů a hodnot dosažitelných v etapě předškolního vzdělávání; patří k nim kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence činnostní a občanské; orientace pedagoga k utváření klíčových kompetencí podstatným způsobem usměrňuje jeho práci (volbu forem a metod)*“ (Smolíková, 2004, s. 43).

Klíčové kompetence si tedy můžeme představit, jako soubor dovedností, schopností, postojů a hodnot, které jsou důležitou součástí pro osobní rozvoj a uplatnění jedince ve společnosti. Kolář (2009) tvrdí, že cílem dnešního vzdělávání je vybavit žáky souhrnem klíčových kompetencí, a tak je připravit na další vzdělávání a prosazení ve společnosti. Osvojování klíčových kompetencí je dlouhodobý a náročný proces, dotváří se v průběhu života. Klíčové kompetence jsou ideálním stavem, kterého chtějí učitelé i žáci ve vzdělávání dosáhnout. Musí se brát v potaz individuální rozdíly žáků, každý jedinec má jiné schopnosti a predispozice.

Podle Smolíkové (2004) se u dítěte již v předškolním věku utváří základy klíčových kompetencí v elementárním pojetí. Dobře postavené základy mohou být důvodem dalšího příznivého rozvoje dítěte, kdy naopak nedostačující základy se stávají překážkou, která může dítě v počátcích jeho vzdělávání znevýhodňovat. Proto předškolní vzdělávání usiluje o jejich vytváření. Hansenn Čechová (2009) vidí význam klíčových kompetencí v těchto následujících aspektech. Dítě je spoluodpovědné za svůj vlastní rozvoj, dále se dokáže sám sebe ohodnotit, což vede k osobnímu rozvoji. Další význam vidí v přípravě pro další vzdělávání a v lepším uplatnění ve společnosti. Klíčové kompetence a jejich cíle, pomáhají učitelům, aby u dětí všechny tyto hodnoty i mnohé jiné budovaly. Všechny tyto kompetence jsou jakýmsi ideálem, většina dětí k nim nedospěje a dospět nemůže.

Předškolní vzdělávání považuje za klíčové tyto kompetence:

Kompetence k učení, dítě by mělo v dalším učení, nebo v praktickém životě, uplatnit nabyté zkušenosti. Dítě vnímá a rozumí věcem okolo sebe, má základní vědomosti o světě lidí, přírody, kultury i techniky. **Kompetence k řešení problému**, dítě prožívá přirozenou motivaci k vyřešení problémů a pozitivní odezva vyvolává aktivní zájem. Chápe, že se nemá vyhýbat řešení problémů, nevede to k cíli. Dítě potřebuje být oceněno i za snahu, poté se nebude bát chybovat (Smolíková, 2004).

Kompetence sociální a personální, dítě má v podvědomí základy slušného chování a společenské návyky, tím pádem je schopno respektovat, vyjednávat a uzavírat kompromisy s druhými lidmi (Smolíková, 2004). Snaží se spolupracovat s kamarády při společných činnostech (Čapek, 2008). **Kompetence činnostní a občanské**, dítě se učí svou činnost hodnotit, plánovat a řídit. Dítě vnímá životní prostředí a okolí, ve kterém vyrůstá, uvědomuje si ovlivnitelnost svým chováním. Dbá na své zdraví a bezpečnost, dále si uvědomuje důležitost bezpečí druhých lidí (Smolíková, 2004).

Kompetence komunikativní, tato práce bude podrobněji zaměřena na komunikativní kompetenci, proto o této kompetenci nebudou zmíněny informace a myšlenky zde, ale v následujících kapitolách.

Všechny klíčové kompetence se navzájem prolínají, nelze je od sebe oddělit. Byly zde zmíněny klíčové kompetence, které jsou uvedeny v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence sociální a personální, kompetence činnostní a občanské a jako poslední jsou komunikativní kompetence, o které bude v následující kapitole řečeno více.

5 Vývoj komunikace, řeči a rozvoj komunikativní kompetence

Jak už bylo v předešlé kapitole zmíněno, dále bude práce zaměřena na komunikativní kompetenci. Základy této kompetence je možno vidět ve vývoji komunikace a řeči. Všechny tyto zjištěné aspekty, ohledně komunikace a řeči, jsou na sebe navázány a dávají celistvou souvislost, při rozvoji komunikativní kompetence. Je důležité, aby učitel tyto souvislosti znal, tím bude předcházet nepříznivému vývoji.

5.1 Vývoj komunikace

Komunikace je proces dorozumívání a informování, kdy jde přenos a příjem informace od jedné osoby na druhou. Jedná se o oboustranný proces (Vymětal, 2008). „Komunikování naše vzájemné vztahy i osobnost nejen odráží, nýbrž je též spoluutváří“ (Plaňava, 2005, s. 8). Jestliže chceme naše vzájemné vztahy s lidmi měnit a utvářet k lepšímu, nabízí se nám možnost kvalitnější komunikace slovy, gesty, intonací, mimikou i mlčením (Plaňava, 2005).

Kelnarová (2009) dělí komunikaci na verbální a neverbální. **Verbální komunikace** je blízká člověku, kdy dokáže své myšlenky přetvářet a vyjádřit je slovem. Verbální je tedy slovní komunikace. Naopak Allhoff (2008) říká, že **neverbální komunikace** je schopnost člověka se vyjádřit mimo slovně. Řadíme zde mimiku, gesta, pohledy, vzdálenosti, postoje, hlas a tón hlasu, dotyky atd. Můžeme říct, že doprovází, zvýrazňuje a doplňuje verbální komunikaci. Oba typy komunikace by měl učitel u dětí podporovat a rozvíjet v rámci výuky v mateřské škole.

Jestliže chceme s dítětem efektivně komunikovat, je našim úkolem porozumět a vyvíjet jeho neverbální komunikaci od útlého věku. Autorka zmiňuje čtyři komunikační kanály, a to gestikulaci, pohled, výraz obličeje a dotyk. Užíváním gest dítě dostává základní znalosti o významu komunikace s druhými lidmi a zároveň je i motivováno k mluvení. Pohled má intelektuální, emoční a sociální funkce v komunikaci, dokáže vyjádřit radost, nadřazenost, nenávisť, lhaní, ale i to zda dítě rozumí. Řekneme-li dítěti, kde je pejsek? Uvidíme, zda rozumí a otáčí se za ním. Dítě po narození umí ve výrazu obličeje vyjádřit šest emocí: hněv, štěstí, strach, smutek, překvapení a odpor. Pomocí odezíráním ze rtů si spojují slyšené slovo s pohybem rtů, postupem času se je učí napodobovat. Dotykem dítěti projevujeme lásku a navazujeme tak s ním sociální kontakt a dáváme mu jednu ze základních potřeb, bezpečí a lásky (Doherty-Sneddon, 2005).

5.2. Vývoj řeči dítěte

Podle Lechty (1990) se vývoj řeči u dětí dělí na dvě základní stádia, jako první je přípravné období a další je období vlastního vývoje řeči. O přípravném stádiu vývoje řeči, hovoříme zhruba do období 1 roku dítěte. Nejedná se o samostatný vývoj řeči, ale o jakési osvojování a dozrávání funkcí, díky kterým se může později vyvinout skutečná řeč dítěte. Sání a žvýkání jsou činnosti, které na první pohled zcela nesouvisí s osvojováním řeči, jsou ale důležitou součástí předřečového vývoje. Jejich základní funkcí je příjem potravy, ale z hlediska přípravného stádia se jedná o procvičování jazyka a celé oromotoriky.

Příhoda (1963) zmiňuje předverbální projevy, v pátém embryonálním měsíci, kdy se objevuje nitroděložní kvílení. Z tohoto důvodu se stává nepodmíněný křikový reflex, prvním projevem při narození dítěte. Tento reflex se vyvíjí, jako součást dýchacího celku. Dalším předverbálním projevem může být dítě, které si cumlá palec, tento jev byl zaznamenán ultrazvukovým zařízením.

Vlastní vývoj řeči se podle Lechty (1990) vyskytuje zhruba okolo 1 roku dítěte i dříve. Vyvíjí se zhruba v průběhu celého života, protože i v dospělosti se učíme cizím slovům. Osvojování a vývoj řeči jsou velice individuální záležitostmi, proto nevíme, jak dlouho budou jednotlivá stádia dítěti trvat. Prvním verbálním projevem jsou jednoslovné věty. Výraz „mama“ je pro dítě jednoslovná věta s celkovým významem. Tento výraz může mít více významů, vše se odvíjí o jednotlivých komunikačních situacích a od okamžitých potřeb dítěte.

Přípravné stádium:

Novorozenecký křik:

Klenková (2006) zmiňuje tento křik, jako nepodmíněný reflex na přechod od placentárního příjmu kyslíku na dýchací plicní systém. Po narození začíná novorozenec vstupovat do specifické preverbální komunikace se svou matkou. Kojení je pro ně jakýsi seznamovací obřad, kdy komunikují doteky a pohledy.

Podle Kelnarové a Matějkové (2010) se dítě postupem času otáčí za sluchovými podněty, vnímá obličej matky. Mezi 2. a 3. měsícem reaguje úsměvem na úsměv.

Období broukání:

Podle Příhody (1963) a Klenkové (2006) se zhruba od 6. týdne života postupně mění intenzita a charakter křiku, křik je obohacený o citové zabarvení. Dítě již nevyužívá jen

tvrdého hlasového začátku, ale i měkkého. Tyto zvuky vydávané kojencem jsou projevem pohody, klidu a uspokojení.

Období žvatlání

Broukání se prolíná s obdobím žvatlání, kdy si dítě hraje s mluvídky. Prvně se hovoří o pudovém žvatlání, kdy se vychází z pohybů mluvidel u sání, přijímání potravy i pohyby svalů při vytváření hlasu. Při tvorbě hlasu tak dítě využívá sacích a polykacích pohybů, i když nepřijímá potravu, vytváří tzv. prahlásky. Pudové žvatlání se vyskytuje u všech dětí, bez ohledu na sluchové postižení (Sovák, 1984).

Přibližně okolo 6. – 8. měsíce se objevuje období napodobujícího žvatlání. Dítě si všímá mluvidel matky a snaží se tyto pohyby napodobovat. Využívá zrakových a sluchových vjemů a snaží se vše napodobovat. Své touhy a pocity vyjadřuje za pomoci napodobení síly, výšky a melodie řeči (Klenková, 2006).

Období rozumění řeči

Období rozumění, porozumění řeči nastává okolo 10. měsíce. Dítě však nechápe obsah slov, které slyší, ale rozlišuje zvukové melodie a rytmus řeči svých rodičů. Zvuk, který zaslechne, asociuje s vjemy nebo představou konkrétních situací, které se často opakují. Velmi důležitá u řeči s dítětem je gestikulace a mimika doprovázená melodií hlasu. Mluvíme s dítětem o tom, co právě vidí, mělo by mít dostatek kontaktu s ostatními lidmi (Klenková, 2006).

Vlastní vývoj řeči:

stádium emocionálně-volní

Jedná se o období, kdy dítě vyjadřuje své touhy, pocity a přání jednoslovnou větou, která má však komplexní větný význam. Mezi první dětská slova patří slova jednoslabičná a víceslabičná. Řeč dítěte však stále odprovází žvatlání (Lechta, 1990).

stádium egocentrické

Egocentrické stádium se objevuje u dětí jeden a půl až dva roky starých. Dítě samo opakuje slova a napodobuje dospělé. Mluvení se pro něj stává zajímavou činností (Janoušek, 2007).

stádium asociačně-reprodukční

V tomto období začíná dítě pojmenovávat. „*Výrazy, které dítě slyšelo ve spojitosti s určitými jevy, přenáší na jevy podobné, reprodukuje tak jednoduché asociace*“ (Klenková, 2006, s. 36). Okolo 2. a 3. roku dochází u dítěte k náhlému rozvoji komunikačních schopností. Díky komunikaci si může plnit jednoduché cíle a přání, z toho důvodu mu je milá komunikace s dospělým. Rodiče by měli dítěti naslouchat, neúspěch nebo negativní zkušenost může vést až k frustraci (Klenková, 2006).

stádium logických pojmů

Jedná se o velmi důležité stádium, okolo 3. roku dítěte. Počínající abstraktní myšlení pomáhá dítěti zevšeobecňovat označování názvů a věcí. Dochází u dítěte k přechodu z 1. do 2. signální soustavy, kdy dítě reaguje na slovo, které je psané, vyřčené nebo čtené. Jsou to náročné myšlenkové operace a často okolo 3. roku dochází k vývojovým obtížím v řeči (Lechta, 1990).

stádium intelektualizace

Stádium intelektualizace začíná mezi 3. - 4. rokem dítěte a je procesem celoživotním. Dítě dokáže vyjádřit své myšlenky formálně i obsahově. Dochází k osvojování a rozšiřování slovní zásoby a to nejen o cizí slova. Pochopení významu slov, zpřesnění gramatických forem a pasivní i aktivní slovní zásoba, jsou také nedílnou součástí procesu intelektualizace (Lechta, 1990).

5.2.1 Jazykové roviny ve vývoji řeči

V procesu vývoje řeči se jednotlivé jazykové roviny navzájem prolínají. Setkáváme se čtyřmi rovinami a to podle Klenkové (2006):

- Morfologicko-syntaktická rovina - gramatická
- Lexikálně-sémantická rovina- lexikální
- Foneticko-fonologická rovina- zvuková
- Pragmatická rovina- rovina sociálního uplatnění

Morfologicko-syntaktická rovina

Lechta (1990) uvádí důležitost gramatické roviny v celkovém odrazu mentální úrovně dítěte. S gramatickou rovinou se setkáváme v období od 1. roku dítěte, kdy se vyvíjí řeč.

Jak už jsem se zmiňovala v této kapitole, pro dítě znamenají první slůvka význam celých vět, vznikají opakováním slabik. Je zřejmé, že se první slova vyskytují v neohebných tvarech, slovesa dítě vyslovuje v infinitivu a využívá rozkazovacích vět.

Bytešníková (2012) a Klenková (2006) uvádí, že do dvou let dítě začíná používat dvouslovné a do tří let víceslovné věty. V tomto období dvou až tří let se dítě pokouší skloňovat, začíná rozlišovat jednotné a množné číslo a slovní zásoba se rozvíjí hlavně o přídavná jména a osobní zájmena. Věta „, Já sám!“ je v tomto věku typická. Postupně dítě používá všechny slovní druhy a mluví v souvětích. Do 4. roku by se v gramatické stránce řeči neměly vyskytovat nápadité odchylky, jestliže by přetrvávaly, může se jednat o narušený vývoj řeči.

Lexikálně-sémantická rovina

Bytešníková (2012) říká, že se tato rovina zabývá aktivní i pasivní slovní zásobou a jejím rozvojem. Dítě se setkává a prochází dvěma procesy. První je proces hypergeneralizace, kdy jsou slova chápána všeobecně. Vše co má čtyři nohy a je chlupaté, dítě nazývá slovem „haf-haf“. Další proces nastává s rozšiřující se slovní zásobou. Hyperdiferenciace je opačný jev, kdy dítě pojmenuje jedním slovem jednu osobu, či věc. Táta, je označení pro jedinou osobu.

Na rychlé rozšiřování slovní zásoby má vliv zvědavost dětí, v době prvního a druhého věku otázek. Okolo roku a půl dítě vyzvídá otázkami („Co je to?“ nebo „Kdo je to?“). Další, a tedy druhý věk otázek, přichází ve 3 a půl letech. „Proč?“ a „Kdy?“ jsou typické otázky dítěte. Právě ve třech letech je dítě velmi zvědavé, rodiče musí mít velikou dávku trpělivosti k vysvětlování otázek (Bytešníková, 2012). Do tohoto věku dochází k největšímu nárůstu slovní zásoby vůbec. Dítěti se za rok, od dvou do tří let, slovní zásoba zvýší až pětinašobně. V období předškolního věku dokáže spontánně vyprávět o zážitcích (Klenková, 2006).

Foneticko-fonologická rovina

Tato rovina se zabývá zvukovou stránkou řeči. Má své počátky již od narození v období křiku a žvatlání. Postupně se dostává k období, kdy dítě začíná vyslovovat hlásky pro něj nenáročné a později se učí hláskám artikulačně náročným, je to však individuální. Vývoj výslovnosti trvá zhruba do 5. roku, ale může přesahovat až do 7. roku. Jestliže přetrvávají problémy s výslovností do pěti let, je důležité navštívit logopeda, aby byla řeč

do školní docházky v pořádku. Rodiče by měli sami zvážit v průběhu vývoje řeči dítěte, zda by raději neměli navštívit logopedickou poradnu (Lechta, 1990).

Pragmatická rovina

Lechta (1990) říká, že se jedná o rovinu sociálního uplatnění v komunikaci. Klade se důraz na psychologické a sociální stránky komunikace. „*Již dvou až tříleté dítě dokáže pochopit svoji roli komunikačního partnera a reagovat v ní podle určité situace*“ (Klenková, 2006, s. 40).

Dítě si osvojuje různé komunikativní vzorce, které za svého života uplatní. Oboustranná komunikace je dítěti zřejmá již od kojeneckého období. Od tří let navazuje první rozhovory s dospělými a ve čtyřech letech dochází k intelektualizaci řeči. Dítě si uvědomuje ovlivnitelnost dění skrze to, co říká (Klenková, 2006).

5.3 Rozvoj komunikativní kompetence u dětí předškolního věku

Poslední podkapitola je propojena se zjištěnými poznatky o vývoji komunikace a řeči. Komunikativní kompetence v předškolním období je zde popisována jako ideál, ke kterému se snaží učitelé své žáky vést.

Hlavním úkolem pedagoga má být rozvoj řečových schopností, jazykových dovedností a neverbální komunikace. Jejich osvojení je důležitou součástí rozvoje prvopočátků čtení a psaní pro dítě (Smolíková, 2004). Učitel má mnoho možností, jak přistupovat k dětem, aby si je získal, dokázal je motivovat a začal rozvíjet. Učitel si zvolí vzdělávací cíl, kterého chce dosáhnout a sám se rozhodne, jakou vyučovací metodu a jakou organizační formu použije (Maňák, Švec, 2003). Pro rozvoj komunikačních schopností pedagog využívá širokou škálu materiálů, pomůcek a her. Nejčastěji učitel užívá metodu hry, je pro dítě nejpřirozenější, měla by být zajímavá, z tohoto důvodu obohacuje výuku o básničky, říkanky, hádanky, písničky, sluchové a rytmické hry. Učitel může přistupovat k dítěti jednotlivě, individuálně se mu věnovat anebo skupinově, kdy se děti učí spolupráci a navzájem se doplňují a podporují (Smolíková, 2004).

Učitel se snaží dítě vést k samostatnému slovnímu projevu, kdy vypráví o tom, co dělalo s rodiči o víkendu, jakou pohádku si s nimi čte. Velmi důležitý je rozvoj naslouchání a porozumění, který se snaží učitel u dítěte podporovat. Dále děti motivuje a rozvíjí dalším

čtením pohádek, vyprávěním příběhů a historek, které mu později převypráví. Pedagog by měl u dítěte podporovat rozvoj fantazie a zvědavost v mluvě. To vše napomáhá k rozšiřování slovní zásoby a podporuje vyjadřovací schopnosti. Dopomoci mu k tomu mohou obrázkové materiály, knížky, časopisy, dramatické a loutkové hry, výtvarné činnosti nebo poslech audio nahrávky zvuků (Bytešníková, 2012).

Velmi důležitou součástí a oporou dítěti mají být rodiče, kteří s ním jsou již od počátku vývoje řeči. Záleží jen na rodičích, jestli dítěti věnují dostatek času a podnětného prostředí k přirozenému rozvoji. V dnešní uspěchané a moderní době se dítěti jen stěží rodiče dokážou plně věnovat. Proto by rodiče měli dávat pozor na množství času, které dítě stráví u televize, či počítače. Mravní stránka naší společnosti se posouvá. Dítě se v médiích běžně setkává s nevhodnými věcmi, či situacemi. Nejen učitelé, ale hlavně i rodiče jsou dítěti mluvním, ale i mravním vzorem (Průcha, 2011).

V Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání popisuje Smolíková (2004) ideál komunikativní kompetence, ke kterému se snaží učitelé své děti vést.

Dítě, které ukončuje předškolní vzdělávání, by mělo hovořit ve větách a správně je formulovat. Nebojí se klást otázky nebo odpovídat, vyjadřuje svůj vlastní názor. Nemá problém porozumět slyšenému slovu a dokáže vést smysluplný dialog. Za pomoci řečových, hudebních, výtvarných či dramatických prostředků vyjadřuje své pocity, prožitky a nálady.

Dítě se domlouvá nejen slovy, ale i gesty. V obvyklých situacích komunikuje bez zábran. Není ostýchavé v komunikaci s dětmi nebo s dospělými. Rozumí tomu, že je velkou výhodou být v komunikaci vstřícný, iniciativní a aktivní. Poznáváním okolí si průběžně rozšiřuje slovní zásobu, kterou využívá k dokonalejší komunikaci s okolím světem. Dítě zvládá dovednosti předcházející psaní a čtení a dokáže využívat komunikativní a informativní prostředky (knížky, počítač, telefon či encyklopedie). Už od předškolního období má povědomí o jazykové různorodosti, ví, že je možno se cizím jazykům učit (Smolíková, 2004).

Komunikativní kompetence je velice důležitou součástí přirozeného vývoje dítěte. Nejen rodiče, ale i učitel má na dítě ohromný vliv, co se týče rozvoje komunikace, oba jsou pro dítě mluvním vzorem. Dítě musí mít dostatek přirozených podnětů, aby se mohlo přirozeně rozvíjet po všech stránkách celé osobnosti. Dítě potřebuje dostatek času a prostoru k zdravému vývoji a právě rodiče i učitel by mu měli v tomto ohledu dopomáhat.

II. Empirická část

6 Metodika výzkumného šetření

V empirické části práce je využíván polostrukturovaný rozhovor, u kterého byla pořízena audio nahrávka odpovědí učitel 1 a učitel 2. V rámci tematického rozhovoru byl používán seznam otázek, na které učitel podle svých zkušeností a znalostí odpovídal.

6.1 Cíl práce

Cílem praktické části bakalářské práce bylo zjištění učitelových strategií, postupů, výchov a technik, které využívá k rozvoji komunikace u dítěte v předškolním věku. Pomocí polostrukturovaného rozhovoru s dvěma učitelkami, se vyskytla možnost srovnání odpovědí na kladené otázky. Všechny otázky byly zaměřeny na rozvoj a podporu komunikace, dále na vliv rodiče a jeho výchovy, ale také i na vliv médií a kamarádů. Dalším cílem bylo porovnání odpovědí s teoretickou částí této práce, zda se shoduje s odpověďmi učitelek, či naopak, v čem se liší, a proč. A posledním cílem bylo zjištění nejvíce podněcujícího přístupu k dítěti, aby se přirozeně rozvíjelo po všech stránkách.

7 Výsledky získaných dat

7.1 Otázka č. 1 - možnosti rozvoje komunikativních kompetencí dítěte

Legislativa upravující vzdělávací otázky klade důraz na rozvoj klíčových kompetencí u dětí předškolního věku. Tyto kompetence se vzájemně prolínají a ve výsledku tvoří komplex. Chtěla jsem se Vás zeptat, jakým způsobem jste se zaměřovala konkrétně na rozvoj dítěte a jeho komunikativních kompetencí?

Rozhovor: učitel 1

Učitelky v mateřské škole vycházejí z rámcově vzdělávacích programů, které jsou upraveny legislativou, které jsou prostě vydány ministerstvem školství, a které jsou taky samozřejmě základem pro vzdělávání a výchovu dětí v mateřské škole. Jsou rozděleny do klíčových kompetencí a ty se potom upravují v jednotlivých mateřských školách podle ročního plánu, které si paní učitelky sestavují konkrétně podle svých potřeb, nebo podle nějakých situací, které je nutné v tom roce nějak v mateřské škole rozvíjet, nebo je třeba se s nimi zabývat. V těchto klíčových kompetencích jsou různé konkrétní cíle a úkoly, pro děti velice potřebné k jejich rozvoji. Ale jedním z takových nejpotřebnějších a nejdůležitějších je rozvoj komunikace, či komunikačních kompetencí. Je to věc, která se právě v tomto věkovém období nejvíce rozvíjí a probíhá velkou změnou. Snad největší změnou v tom pro dítě a je velmi důležitá potom pro další jeho bytí v základní škole a v dalším životě. Takže co dítě získá v mateřské škole tady v tomto období, tak je to takovým dobrým a pevným základem pro jeho další život. A ty komunikační kompetence mají takovou velice významné místo. A jsou, dalo by se říct, myslím, že na prvním místě z těch všech klíčových kompetencí, s kterými si potom děti ve školce nějak seznamují, probírají prostřednictvím a s pomocí paní učitelek. A jak jsem se zaměřovala potom na rozvoj těch komunikačních kompetencí, je v dalších otázkách.

Rozhovor: učitel 2

V Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání jsou rozepsány klíčové kompetence, které se navzájem prolínají, nejde je od sebe oddělit. Já jako učitelka vnímám, jako nejdůležitější kompetenci, komunikační kompetenci. Děti v předškolním věku, pro děti v předškolním věku je toto období velmi důležité. V předškolním věku se dítěti

nejvíce rozvíjí slovní zásoba a celkově se učí komunikovat, nejvíc se rozvíjí po všech stránkách, jo, takže je velmi důležité v tom, nic nezanedbat. Z toho důvodu, že je to velmi důležité, tak se snažím u dětí na tuto kompetenci hodně zaměřit. Rozvoj slovní zásoby pomocí dramatické výchovy, však se o tom zmíním teď v těch dalších otázkách.

Porovnání

Obě učitelky si uvědomují důležitost rozvoje klíčových kompetencí u dětí předškolního věku. Komunikativní kompetence se jeví, jako jedna z nejdůležitějších, na kterou se snaží zaměřovat. Díky propojení z teoretické je nám známa důležitost vývoje řeči, jak jednotlivá stádia mají probíhat a jak k nim přistupovat. Všechny kompetence se navzájem prolínají, díky tomu se rozvíjí dítě po všech stranách.

7.2 Otázka č. 2 - význam rozvoje komunikace v předškolním věku

V čem vidíte význam rozvoje komunikace v předškolním věku?

Rozhovor: učitel 1

Období tři až šest let má velký význam ve vývoji dítěte i pro pozdější život. Při vstupu do kolektivního zařízení prožívá významné a podstatné změny, což je nové prostředí, nové společenství a také určitá pravidla a řád odlišná od domácího prostředí, v kterém dosud dítě pobývalo. S tím vším by se mělo dítě vyrovnat a seznámit. Příchod do mateřské školy prožívají děti velmi rozdílně a učitelka musí všechny tyto odlišnosti u dětí respektovat a podle toho působit na dítě, aby jeho socializace proběhla v rámci možností, schopností a chápání dítěte, bez problému. Jedním z hlavních činitelů v tomto novém období dítěte je komunikace učitelky s dítětem a ověřování jeho komunikačních dovedností.

Rozhovor: učitel 2

Jak už jsem se zmiňovala v první otázce, význam rozvoje komunikace, určitě v mateřské škole, vidím. Toto období je pro děti klíčové, hodně důležité. Někteří rodiče, to neví, a v dnešní uspěchané době. Rodiče, oni raději posadí dítě před televizi, aby měli po práci doma klid, a už málo času si najdou na to, aby si společně povídali, nebo třeba, třeba si něco přečetli na dobrou noc. Nejsou takoví všichni rodiče, jo, ale stává se to. Takže potom

se musí snažit ty učitelky v mateřské škole se tomu dítěti nějak věnovat. Pomocť mu, rozvíjet ho, jo, ale nejde to snadno. Rodiče jsou důležití, je třeba jim to zdůrazňovat.

Porovnání

Klíčové období pro rozvoj komunikace je v předškolním věku. Záleží už jen na učiteli, jakou strategii zvolí, aby se k dítěti co nejvíc přiblížil. Je důležité brát v potaz všechny okolní vlivy a faktory, které na dítě působí a mohou ovlivnit jeho přirozený rozvoj. Stejně tak z poznatků z teoretické části víme, že je kladen důraz na individuální potřeby dítěte, které musí učitel respektovat. Záleží na něm, jakou výukovou metodu využije a jaký přístup k dítěti zvolí. Rodiče jsou velice důležitou součástí vývoje komunikace, je třeba je v tom podporovat

7.3 Otázka č. 3 - rozvoj slovní zásoby

Jakým způsobem jste rozvíjela u dětí slovní zásobu?

Rozhovor: učitel 1

Slovní zásoba se vyvíjí v celém předškolním období a je třeba respektovat věkové a individuální zvláštnosti. V mateřské škole, kde jsem pracovala, bylo heterogenní sestavení dětí ve všech odděleních. Byla to práce složitější pro přípravu učitelky, ale přirozenější pro individuální přístup k dětem. Učitelka své cíle rozděluje podle věku a při konkrétní činnosti se dítě zapojí do skupiny podle svého chápání. Například u mladších dětí to byla nejčastěji práce s obrázky, sestavování půlených obrázků, pojmenování různých věcí a při volné hře využívá učitelka rozvoj komunikativních dovedností pojmenováním věcí, s kterými si dítě hraje, Ovšem vše musí být nenásilné a s ohledem na individuální potřeby. U starších dětí je zásoba slov již značná a učitelka se více věnuje stylizaci, jednak vzájemné mezi dětmi i vzájemné učitelka dítě, s tím že učitelka je stále pro dítě vzorem ve vyjadřování.

Rozhovor: učitel 2

Takže, slovní zásobu je třeba rozvíjet, je to základ. Já jsem třeba u dětí rozvíjela slovní zásobu, tak že jsme si spolu pořád vykládaly v komunikačním kruhu, jo je důležité je nechat vyprávět, neskákat jim do řeči. Hodně, co se dětem líbí, je hraní na divadlo, máme ve školce, takové ty plyšáky, maňásky. Takže si spolu vyprávíme nějakou pohádku, a pak si to u toho hrajeme s těma plyšákama a tak ji znázorníme. Děti se často u toho úplně sami rozprávějí,

protože je to baví. Třeba Červená Karkulka, to je pro ně oblíbená. Takže rozvoj slovní zásoby je důležitý, hlavně učitel v mateřské škole se musí o to snažit. Hlavně i čtení pohádek.

Porovnání

Učitel je pro děti mluvním vzorem, je dítětem neustále sledován. Rozvoj slovní zásoby je velice důležitý, hlavně u mladších dětí. Mezi typické činnosti, které učitel využívá k rozšiřování slovní zásoby je práce s obrázky, povídání v komunitním kruhu, dramatizace a četba pohádek je velice důležitá. Coby mělo být zdůrazněno a učitelky to zde neuvedly je podporování dítěte ve spontánní hře a činnosti, při které se jeho slovní zásoba a nejen ona rozvíjí.

7.4 Otázka č. 4 - učitelův přínos v rozvoji komunikace

Jakým způsobem se domníváte, že jste vy přispěla k rozvoji komunikace?

Rozhovor: učitel 1

Komunikace je neustálý proces v mateřské škole a ten se plně rozvíjí, děti mají volné a řízené činnosti a všude se naskytá možnost k rozvoji v této oblasti. Například při volných činnostech jsem nechávala děti vypovídat, co měli takzvaně „na srdíčku“ a s čím se sami chtěli podělit. A tím si dítě tvořilo důvěru k učitelce, otevřenost a mohla jsem i přiměřeně korigovat některé negativní myšlenky, postoje. Rovněž při tematických hrách, pro děti velmi důležitých, takzvaná „hra na něco“, se naskytovalo spousta možností k rozvoji komunikace. Dbala jsem na zdvořilostní návyky, pozdravy, poděkovat. Užívala jsem tato hry na rozšiřování slovní zásoby. Byly to hry např. na obchod, na divadlo, na lékaře, na opravnu, na cestu kolem světa, na cestovatele. A vzniklá témata na hru podle dalších přání dětí, které právě něco prožívaly, nebo ve školce bylo vytyčeným tématem.

Rozhovor: učitel 2

Jakým způsobem jsem já přispěla ke komunikaci? Jak už jsem říkala, v minulé té otázce, dramatika s téma maňáskama. Důležité je si ty děti vyslechnout, jo, nezastavovat je, ony se rády vypovídají, když jim to déle trvá, fakt důležité mít tu trpělivost a vyslechnout je. Samozřejmě se snažím jako učitelka, dávat dětem podněty, různé hry, zajímavé obrázky, jo pexeso například, rozvíjí paměť a vlastně i slovní zásobu. Důležité je taky, nechat ty děti ať si hrajou i sami, ony si u toho sami povídají, jo, vydiskutují si u toho různé věci. Takže se

snažit hlavně tu být pro to dítě, dát mu čas, rozvíjet ho hrami, čtením pohádek, jo procházky, a poznávání přírody.

Porovnání

Obě učitelky i teoretická část potvrzuje důležitost v utváření důvěry ve vztahu mezi dítětem a učitelem. Věnovat čas dítěti, aby se mohlo vyprávět, podělit o své dojmy, těžkosti, či zážitky je důležité k tomu, aby se mohla utvářet jeho zralá osobnost. Dále rozvíjet dítě přirozeně pomocí her, námětové hry mají děti velmi v oblibě nebo pexeso. Nesmíme zanedbávat také pohybovou stránku a poznávání přírody, vhodné jsou výlety a vycházky do okolí, či na hřiště.

7.5 Otázka č. 5 - rozvoj porozumění a naslouchání

Velmi důležitou součástí při osvojování řeči a komunikace tvoří rozvoj porozumění a naslouchání. Jakým způsobem je můžeme u dítěte rozvíjet? A podporovat?

Rozhovor: učitel 1

Děti by měly v mateřské škole vnímat veškeré dění kolem nich, co možná nejvíce smysly zrakem, sluchem, hmatem, čichem a podobně. Co se týče sluchu, tak jsou to čtené a vyprávěné pohádky, například před spaním, nebo zajímavé bylo, co jsme dělávaly ve školce takzvané „děti vypráví dětem“, kdy předškolní děti povyprávěly všem dětem krátkou pohádku dle vlastního výběru a to vše bylo ve spolupráci s rodiči. Co se týče zraku, tak nejběžnější bylo sestavení obrázků pohádky, nebo nějakého příběhu, následné popsání děje. Nebo hra na změny, bylo třeba poznat a říci dané změny a spousta dalších pracovních listů, které děti mají možnost v mateřské škole řešit a tam plní různé úkoly a vždy jsme dbala, aby ty své vyřešené úkoly slovně popsaly a doplnily. Co se týče hmatu, v mateřské škole je již dostatek pomůcek, kde děti určují povrch materiálů, tvary, občas i se zpestří formou závodivé hry se zakrytými očima dětí. Takže tím si děti rozvíjí slovní zásobu i v takových oblastech například co je drsné, co je hladké a co je lesklé. A tento způsob se potom dá i formou nějaké závodivé nebo soutěživé hry procvičovat. Tak, a co se týče dalších smyslů čich a chuť, tyto smysly jsem rozvíjela hlavně na podzim při tématu ovoce a zelenina. Opět se děti nejvíce naučily a vnímaly, jako po předchozím seznamování, pojmenováním veškerého ovoce a zeleniny, které děti i přinášely na výstavku. Tak až poslední takovou metodou byla zábavná soutěž, kde děti

ochutnávaly a podle vůně poznávaly různé druhy ovoce a zeleniny. Třeba rozlišovaly česnek vůní, ochutnaly si mrkvičku, a takové, takže podle toho si procvičovaly ty smysly.

Rozhovor: učitel 2

U osvojování řeči je důležité, to aby dítě rozumělo určitým pojmům. Nemyslím teď nějaké složité slova. Jsou děti, které mají problém rozeznat sladké, slané, hořké, jo, chutě. Velmi často, co se vyskytuje a snažíme se to učit, poznávání stran pravá, levá. A taky nové pojmy čtverec, trojúhelník, jo matematické představy. Takže se snažíme z různých plastických geometrických tvarů stavět podle šablony tematické obrázky. Docela hodně je to baví. A u naslouchání, máme třeba ve třídě pravidlo, že se ostatním kamarádům neskáče do řeči, je to neslušné. Takže se učíme naslouchat, vyslechnout svého kamaráda, pomoci mu třeba s problémem.

Porovnání

Obě učitelky pojalý otázku jiným způsobem a navzájem se tím doplnily. Rozvoj porozumění a naslouchání pomocí smyslů je klíčový, je ale důležité brát v potaz, jestli dítě konkrétnímu slovu rozumí, když jej používáme. Z tohoto důvodu by si měl učitel zvolit vhodný slovník, kterému dítě rozumí. Nesmíme, ale zapomínat na obohacování slovní zásoby i o matematické pojmy, rozpoznávání citů, chutí a dalších počitků.

7.6 Otázka č. 6 - dítě odmítá komunikaci

Jaký přístup se Vám osvědčil v případě, kdy dítě odmítalo komunikovat a vyhýbalo se kolektivu?

Rozhovor: učitel 1

Je to velmi citlivá záležitost a byla nutná dobrá spolupráce s rodiči v tom, aby dítěti tuto změnu příchodu do kolektivu pomohli překonat. Ještě před nástupem dítěte do mateřské školy byli rodiče seznamováni na nástěnkách nebo v Albrechtických listech o daném časovém režimu v mateřské škole, aby v předstihu upravili dětem domácí režim podle potřeby v mateřské škole. Toto odbouralo některé problémy u dětí, které se nedokázaly po příchodu do mateřské školy hned to mu prostředí nějak přizpůsobit. Jednalo se například, malé děti přicházely, že nejedly celý oběd. Takže jednalo se třeba o snědení celého obědu, aby to už měly děti připravené před nástupem do mateřské školy. Nebo dané časy na jídlo, to

znamená, že svačinka v devět hodin, o půl dvanácté potom oběd. Děti, které byly takto navykuté, tak měly ten přechod do mateřské školy takový zjednodušený potom a měly méně problémů. U dětí, které si hůře zvykaly, bylo nutné velice individuálně k nim přistupovat a hlavně nenásilně. Učitelka k nim musí být laskavá, neměla by šetřit chválením. A vždycky je velice vhodné v takových situacích, pokud se dítě špatně adaptuje nalézt mu dobrého kamaráda, který by mu trošičku pomohl k té adaptaci. A samozřejmě úzká spolupráce s rodiči. Tam jako při těch problémech je ta spolupráce s rodiči potřebná, protože aby i ti rodiče vyprávěli těm dětem, ve školce budeš dělat to a to, jo, aby třeba cosi, jako chudačku malý tys tam musel poslouchat. Třeba i pak na těch schůzkách, toto všechno těm rodičům připomínat, aby oni tomu dítěti, tomu malému človíčku to prostě pomohli překonat tu změnu velkou.

Rozhovor: učitel 2

Když dítě nechtělo komunikovat, tak jsem se hlavně snažila přijít na příčinu. Takže, buď mu nějaké dítě ve školce ubližovalo, tak proto se stranilo kolektivu. Různé situace doma, stýskalo se jim po rodičích. Některé děti se raději dívaly a sledovaly, tak jsem je nechala samotné, ony se potom postupně časem snažily zapojit, protože se jim ta činnost líbila. Stávalo se, že dítě někdy odmítalo semnou mluvit, takže třeba pomocí kamaráda, jsme se rozpovídali. Děti jsou velmi v tom ostýchavé a je třeba, jako velmi obezřetně s nimi mluvit. A hlavní příčina je teď hlavně u příchozích dětí, některé si stěžují zvykají na nové prostředí, takže tam je důležitá spolupráce s rodiči. A taky hlavně to, jaký naváže vztah s tím učitelem a kamarády ve třídě.

Porovnání

Má-li dítě problém s komunikací, literatura i osobní zkušenosti učitelů uvádí důležitost spolupráce s rodiči. Nevíme, co se v dítěti odehrává a co konkrétně má vliv na jeho blok v komunikaci. Pomocí nám může být blízký kamarád, který dítěti usnadní příchod do kolektivu v mateřské škole. Záleží na učiteli, jaký přístup k této situaci a ke konkrétnímu dítěti zvolí.

7.7 Otázka č. 7 - učitelovy úspěchy při komunikaci s dítětem

Můžete se podělit s nějakou osobní zkušeností, kdy jste měla radost z úspěchu? (co se týče komunikace)

Rozhovor: učitel 1

Takže taková osobní zkušenost, na kterou dnes vzpomínám, kdy do mateřské školy přišlo dítě, které již mělo čtyři roky, ale bylo velmi ještě spíš ještě nevyvinuté ono psychicky, tělesně celkem, ale psychicky celkem ještě mělo, ono narodilo se v sedmém měsíci, takže to se ten vývoj u toho dítěte trošku posouvá. Takže maminka napřed s ním chodila do třídy, po hodinách si zvykal, po dvou hodinách, postupně, velice postupně. A on většinou to proplakal, potom už jsme se s maminkou dohodly, že to zkusíme, opět teda plakal. Ale bylo třeba vždycky dost, když jsem třeba na něj mluvila, tak tím to někdy bylo i horší, takže jsme se ho snažila vždycky zase, brala jsem ten způsob kamaráda, jo. Našla jsem nějakého, kterého ještě znal z domu, nebo z okolí jeho domu. A tak jsem se snažila prostě, aby vzal nějakou hračku a zkusil se s ním nějak zabavit. A to vždycky docela zabíralo, ale někdy ty děti mají třeba docela panický strach z dospělé osoby, jo, že to tak nějak ani nemá nějaký výsledek, je to velice odlišné a velice individuální. A u tohoto Michala fakt doopravdy zabíral ten kamarád. Takže jsem je jenom pozorovala z povzdálí a snažila se to přes toho kamaráda korigovat toho Michala. No, byla u něho taky velice špatná řeč, špatná výslovnost, ale výhodou bylo, že rodiče velice dobře spolupracovali, snažili se, jo, velice pomáhali, velice byli vstřícní ke všemu, co jsme s nima probíraly. Vždycky se ptali, jaký byl? Co se dělalo? A třeba si povídali o tom doma. Takže toto byla velická výhoda a tento problém trval skoro půl roku. Což bylo dost únavné, bylo to těžké pro něho i pro ten kolektiv dětí, protože fakt dost dlouho plakal. No, ale každý takový malý vítězný pokrok, každý pokrok jsme velice chválily, velice oceňovaly. A vždycky jsme tak i s dětmi říkaly, dneska se to Michálkovi podařilo, dneska to má moc krásné. Takže to, on tak pomaličku začal tu sebedůvěru tak nějak v sobě získávat, no a do konce školního roku se to ustálilo. Měl sice odloženou školní docházku, ale nastoupil potom v těch, prakticky sedmi letech, byl naprosto zralý do té školy, bez jakýchkoliv problémů, žádné nějaké traumata nic, ničím neprocházel. On se třeba i v tom smíšeném oddělení přiřazoval třeba k těm malým, když i tím věkem už byl třeba k těm starším, přiřazoval se k těm malým anebo středním a tím, někomu to prostě nevadilo, že to neumí, jo, jak to bývá u těch jednotkových skupin. Takže on se pomaličku dotahoval, dotahoval a do té školní docházky to perfektně dotáhl a dnes je z něj úplně úžasný fotbalista,

bezvadně se učí, protože se s maminkou občas potkáme a povykládáme. Takže na toho chlapce, fakt velice ráda vzpomínám, to byl dost takový specifický případ.

Rozhovor: učitel 2

Osobní zkušenost? Tak jednu právě teď prožívám, v mateřské škole, kde máme chlapečka Denise, jeho problém je v tom, že jeho táta je profesionální hokejista, takže doma skoro vůbec není. Přijíždí k nám do republiky jen na pár dní v roce. Takže chlapec je doma sám s matkou a starším bratrem. Z počátku si chlapec ve školce nechtěl vůbec hrát, plakal za maminkou, proto jsme se s ní domluvily na občasné návštěvě na pár hodin, kdy si maminka chlapečka chodila vyzvednout. Později se s námi vydávaly na procházky, dítě si zvykalo a i díky mamince se začalo s dětmi více kamarádit a rozprávět. Hlavní příčinou toho, že chlapec nechtěl komunikovat, bylo to proto, že mu bylo smutno po tatínkovi, který měl přijet po delší době domů, ale nepřišel, proto se snažil vyhýbat dětem a nemluvit s nimi. Chlapeček si teď pravidelně s tatínkem volá, dokonce si nosí i jeho fotku do třídy, aby ho měl při sobě. Nyní tatínkovi končí smlouva, tak chce hlavně kvůli synovi vrátit a najít si tým zde, jako někde blíž.

Porovnání

Obě učitelky zažily radost z úspěchu, kdy mělo dítě obavy komunikovat. Opět je zde kladen důraz na zvolený přístup učitele a na učitelovu spolupráci s rodiči. Sám rodič dítě nejlépe zná a může učiteli poskytnout důležité informace, jestli se dítě chová stejně i doma, případně sám rodič zná příčinu.

7.8 Otázka č. 8 - rozvoj neverbálních projevů

Jakým způsobem jste v rámci mezilidské komunikace podporovala rozvoj neverbálních projevů?

Rozhovor: učitel 1

Dělaly jsme si třeba na ty Vánoce, třeba jsme měly, jsem připravila takovou dramatizaci o Josefovi a Marii jo a tak, bylo tak doplněné. To jsme měla takovou novou básničku, no tak jsme to pozvolna ty děti učily a jsme to potom doplnily jesličkami, ale jsme to vždycky dělaly tak, že ty malé děti, z těch malých dětí dělaly Josefa a tu Marii. A velké děti to už potom mluvily, celý ten text. Takže tak se dá i v tom smíšeném oddělení postupovat.

Takže vždycky, kde je víc toho textu, tak to nějak rozdělit a ty malé děti aby byly účastné tak, nebo dělaly nějaké andílky ještě u toho a velcí u toho zase říkaly nějaké básničky, takže tak se dá i ta neverbální komunikace potom rozvíjet. Ty malé děti třeba musí nějak převádět nějaký ten konkrétní pohyb, třeba u té dramatizace a ti velcí to doplňují slovem. Anebo zase může být hra tou pantomimou, taky jsme to někdy dělávaly, třeba jsme si daly nějaké téma, já neví, třeba u nějakých profesí. Tam jsme se je učily a taky je krásná pomůcka ve školce na ty profese, takže jsme se tak nějak daly do kolečka, tak si každý vybral nějaký ten obrázek a teď, my jsme hádaly, podle toho, co ta profese, jako znamená, podle té pantomimy, podle toho neverbálního projevu. Takže tak jsme prakticky rozvíjely tady tuhle činnost.

Rozhovor: učitel 2

Takže co se týče neverbální komunikace, co se hlavně v mateřské škole zkusíme k jejímu rozvoji. To je zkouška divadelního představení, hlavně pro maminky na Den matek, třeba nějaké krátké představení. Né, složitě na text, ale krátká scénka, u které se děti mohou samy nějak projevit. Samozřejmě jsou stydlivé, ale maminky z toho pak mají velkou radost. A je důležité hrát i námětové hry, třeba na doktora, kdy se děti převléknou do pláště, jo a hrajeme si na sestřičky a doktora, píšeme recepty. Samozřejmě u toho musím být já, jako učitel, aby se dětem nic nestalo. Takže námětové hry, pantomima, divadlo a maňásci.

Porovnání

Rozvoj neverbálních projevů je hlavně spojen s dramatickou výchovou, která by měla doprovázet děti v mateřské škole. Dítě získává nové zkušenosti, potýká se s trémou při výstupu, což je pro něj také nová zkušenost. Autoři se hlavně zmiňují o správné motivaci dítěte. Učitelky, zde zapoměly zdůraznit tento důležitý aspekt. Bez správně zvolené motivace, se dítěti činnost nemusí zamlouvat, bude se jí snažit vyhýbat nebo se dané práci nebude věnovat s plným nasazením.

7.9 Otázka č. 9 - problém rozvoje slovní zásoby

Výzkumy v oblasti komunikace hodnotí, že děti předškolního věku mají problémy. Jako příklad můžu uvést malou slovní zásobu atd. Souhlasíte s tímto tvrzením? Co to podle vás způsobuje? A jak to vnímáte v MŠ?

Rozhovor: učitel 1

Naprosto souhlasím s tím, že děti mají malou slovní zásobu, ale není to u všech. Nedá se to bagatelizovat. Je to velice závislé na rodinném prostředí, z jakého ty děti přišly a taky na nějakém takovém genovém, genetické výbavě toho dítěte, nebo jsou děti v tom velice rozdílné a velice prostě odlišné. Myslím si, že tady to všechno musí učitelka vnímat, jaký je ten rozdíl jaká úroveň mezi těmi dětmi je, no a potom se musí zaměřovat samozřejmě tam, kde to trošičku vážne ta komunikace anebo špatná výslovnost. A zase je velice důležitá spolupráce s rodiči, která vždycky byla taková partnerská spolupráci. Ne, měli byste udělat to a to, ale prostě povykládat, s těmi rodiči prostě se dát dohromady poradit se a vzít takovou nějakou optimální způsob, jak tomu dítěti pomoc. Samozřejmě to se týká dětí, které mají trošičku nějaké opoždění, nebo nějakou vadu. My jsme ve školce mívaly, hlavně k předškolním dětem jezdila logopedka a kontrolovala děti a potom se už posílaly, jo, podle toho. A pokud učitelka poznala nějaký nedostatek, trošičku nějaký závažnější i v tom mladším oddělení, to jako reagovala sama a doporučila rodičům návštěvu logopedické poradny. Takže je to velice individuální, velice rozdílné a ten problém s tou slovní zásobou je a školky, myslím, že v tom dělají dost velkou záslužnou činnost na rozdíl od rodin, ne všech, ale většiny rodin.

Rozhovor: učitel 2

Ano, je pravdou, že v poslední době mají děti předškolního věku problém s komunikací. Problémy můžou být různé jo, nedostatečně podnětné prostředí, málo času od rodičů, například. Podle mě, jakože já vidím důležitost v roli rodičů. Rodiče oni si často ani neuvědomují, jakou jsou důležitou součástí u dětí a jejich rozvoje řeči. Ano, máme v mateřské škole šikovné děti, ale jsou zde i ty děti, kterým se rodiče věnují. Ony ty děti povypráví, co zajímavého zažily o víkendu, co dělaly s rodiči, nebo třeba s babičkou, jo, co si četly. Jde to u nich vidět, ta radost mluvit i ta slovní zásoba, jako že je vyšší, než u jiných dětí. Ale jsou i takoví rodiče, kteří žijí svojí prací a raději si chtějí po té práci odpočinout. Takže posadí dítě k nějaké pohádce, nebo počítači. Raději nemluvím o tom, že se některé dívají

často i na nějaké nevhodné programy. A to už se dětem nerozvíjí pořádně ta komunikace, nemluví s rodiči o tom, co zažily, nemají dostatek podnětů. Dítě by mělo být venku a poznávat svět, jo, ne sedět u televize. Takže je třeba na to všechno dávat pozor a když tak se to snažit alespoň trošku v té mateřské škole vynahradit a popovídat, vyslechnout si to dítě.

Porovnání

Studie a výzkumy v oblasti komunikace zmiňují problémy v komunikaci u dětí předškolního věku. Opět se práce shoduje s tvrzením učitelek, které vidí veliký vliv v přístupu rodičů. Rodiče mají na všechny stránky této problematiky prvotní vliv. Moderní doba nabízí mnoho lákadel, záleží na rodiči, co dítěti umožní a jak se mu věnuje.

7.10 Otázka č. 10 - vliv médií a počítačů

Jak vnímáte vliv médií a počítačů na rozvoj komunikačních dovedností?

Rozhovor: učitel 1

Média, které děti vnímají rádia, televize, mají pozitivní, ale i z velké části i negativní vliv na rozvoj dětí, komunikačních dovedností vůbec a celého jejich rozvoje. Co se týče pozitivních, tak mají možnost vnímat soustu nových podnětů, mají nějaké nové zážitky, slovní zásobu si mohou rozvíjet, pokud jsou to programy, které jsou nějaké vhodné pro děti, aby se nezískávaly nějaké drsné návyky z nějakých těch amerických pohádek. Pokud z těch pozitivních mohou opravdu získat spoustu nějakých těch nových podnětů. Ale ten negativní ten má vliv prakticky na celé, myslím si, že celé tělo toho človíčka. U mnoha rodin se stává, že dětem odpoledne, jak přijdou z práce, pustí televizi a děti u toho prosedí až do večera. Dívají se na všechno, co prostě je vhodné i není vhodné, dítě se nehýbe, dítě tam tupě sleduje co se tam děje a to co mu ani nepřísluší, ale maminka má od něho klid a může si dělat podle sebe. Takže toto je veliký nešvar současné doby, věřím, že rodiče mají teď soustu starostí, ale děti mají od toho, aby se jim věnovali. Děti si opravdu zaslouží to, aby se jim jejich rodiče věnovali, stačí aspoň nějaká chvílička, pokud má ta maminka nebo tatínek náročnou práci a musí třeba ještě doma nějak pokračovat, tak je opravdu nutné si aspoň nějakou chvíličku na to dítě najít a nechat ho vypovídat, nechat ho povyprávět, co všechno prožilo, co bylo ve školce, nebo kde, co. Někdy mají tu dušičku, tak nešťastnou, třeba děti jim něco nějak ubližují. A to děťátko to drží v sobě, jo a teď to v něm všechno tak jaksi zatvrdne. A prakticky i v tom se v tom předškolním období utváří ten vztah mezi rodiči a dětmi, pokud to dítě těm rodičům

nemůže nic říct nebo se nějak svěřit, tak to potom narůstá a potom dejme tomu v té pubertě to už rodiče nenadělají nic. A dítě je uzavřené, má nějaké důvěryhodné kamarády, kterým může říct kdykoli cokoli a může být problém potom. Tady by si rodiče měli uvědomit, že fakt je nutné a potřebné si s tím dítětem povykládat, nechat ho vypovídat a nemluvě o tom, že se s nimi zase komunikuje a nějak tak upevňují takový pěkný vztah mezi sebou. A každopádně neodkládat k televizi děti.

Rozhovor: učitel 2

Vliv médií a hlavně vliv televize, počítačů, na ten bych se zaměřila. Ano, je pravda, že dnešní moderní doba nabízí dětem plno zajímavých poučných, nebo výukových programů. Jo třeba, kde se seznamují se zvukem zvířat, nebo třeba přiřazují části lidského těla, anebo oblečení. Tyto programy jsou propracované a pěkné. V televizi, nějaký dokument, vhodná pohádka, jo to schvaluju, ale taky ne často. Druhá stránka je ten negativní vliv počítačových her, které by často neměly děti vůbec hrát. Ty hry jsou plné násilí, střelení, vede to dítě do úplně jiného světa, mimo realitu. Tady bych zase kladla důraz na rodiče, aby si to u dětí hlídaly. Dávaly pozor na to, co jim kupují, na co se ty děti dívají. Potom mají děti i sklony k násilí.

Porovnání

Dnešní svět je celý ovlivněn médii a počítači, jak už zde bylo zmíněno, sám Průcha upozorňuje na jejich nebezpečnost. Liberální styl výchovy není v této problematice vhodný. I pedagožky zmiňují, zodpovědnost rodičů za množství času, které stráví dítě u televize nebo počítače. Nesmíme však zapomínat na mravní stránku naší společnosti, která se neustále posouvá vpřed. Dítě se v médiích běžně setkává s nevhodnými věcmi, či situacemi, které mají na něj neblahý vliv. Média mají i svou stinnou stránku, které by měly využívat i učitelky ve škole. V mnohém obohatí výuku, díky výborným možnostem, které počítače a média nabízí.

7.11 Otázka č. 11 - volba prostředků k rozvoji vyjadřování pocitů

Jakou strategii volíte, abyste u dětí podpořila rozvoj vyjadřování, či sdělování pocitů, za použití různých prostředků? (dramatické, výtvarné, hudební)

Rozhovor: učitel 1

Nepostradatelnou součástí rozvoje komunikace jsou výchovy v mateřské škole používané, což je hudební výchova, výtvarná, dramatická, dopravní a podobně. Je to velice významné a velice potřebné pro rozvoj komunikace. Například, mateřská škola má různé témata, daná tematickým plánem a potom rozdělené do takových těch sezonních období. Tomu se věnuje a děti o tom tématu vyprávějí. Vyprávějí si třeba ve hrách a vyprávějí si potom třeba i při nějaké té dramatické výchově, nebo na to téma paní učitelka vybere téma, které doplní. Což je velice potřebné, dramatická výchova v mateřské škole dává dětem obrovský přínos pro rozvoj komunikace a rovněž třeba i výtvarná výchova. Děti nakreslí, to co viděly, to je zase spojení zraku a hmatu a vůbec manipulace dětí. Dítě si těmi smysly vytváří to určité téma a jednak se i rozvíjí tu komunikaci. A je taky velice důležité, že dost blízko řečové centrum a pohybové centrum, motorické centrum. My u dětí, které měly trošku nějaké problémy i s tou výřečností, tak jsme jim dávaly hodně takové mozaiky, nebo nějaké drobnější věci, aby si tu motoriku, hlavně tu jemnější motoriku, aby si ji rozvíjely. To zas potom podporovalo i malinko rozvoj té výřečnosti, výslovnosti a té komunikace. Ty jednotlivé výchovy jsou velice důležité pro rozvoj komunikace. Jestli bych konkrétně, tak při hudební výchově, jak si děti zpívají písničku, vyprávějí si o ní nebo si hrajou na nějaké hudební nástroje, to všechno doplňují slovem. Komunikace by měla doopravdy doprovázet veškeré tady ty výchovy a činnosti.

Rozhovor: učitel 2

Co třeba vnímám, jako důležité je nechat děti tvořit podle své vlastní fantazie, třeba u výtvarných ranních chviliek. Děti jsou hodně šikovné, jejich fantazie je velká, tak ji je potřeba rozvíjet. V dramatických chvílích nebo v komunitním kruhu se děti snaží své pocity vyjádřit. Některé děti jsou stydlivé, to je úplně běžné, například i v hudební chvílce. Vyskytnou se děti, které nechtějí zpívat. Jo, ale všechny tyto výchovy jsou pro dítě důležité, když nechce zpívat, tak ho nějak zapojit, dát mu dřívka, jo, a už mu to dodává na sebevědomí. Další pohybová výchova je důležitá, nechat děti ať se vyběhají, různé tematické hry u kterých

si hrají na zvíře, které si sami zvolí, tím vyjádří své momentální pocity. Prostě se snažit ve všem to dítě podporovat.

Porovnání

Na základě zjištěných informací je důležité, aby si učitel zvolil strategii, kterou bude používat. Učitel ve většině případů rozvoje vyjadřování užívá skupinovou organizační formu. Děti se společně s učitelem zaměřují na seznámení a dramatizaci nějaké pohádky, či situace. Děti se pomocí hry učí a rozvíjí vlastním prožitkem. Učitel využívá i dalších výchov a to výtvarné, pohybové a hudební. Nesmíme opomenout motivovat dítě k výkonu.

7.12 Otázka č. 12 - komunikace bez zábran a ostychu

Jakým způsobem se snažíte dítě vést, aby komunikovalo v MŠ bez zábran a ostychu? Používá celé srozumitelné věty? Využívá často gesta?

Rozhovor: učitel 1

Výborným a užitečným prostředkem na rozvoj toho, aby dítě komunikovalo bez zábran a ostychu, jsou různá vystoupení. Byla to vystoupení vánoční, pro maminky na Den matek nebo na konec školního roku. Tady při těchto vystoupeních si děti nejen rozvíjely svoji paměť, učily se artikulovat, ale rozvíjely si takovou svojí odvalu, sebedůvěru v sebe a taky dostatečně morální hodnotu, protože tím co se naučily, tak to potom prezentovaly svým rodičům. Snažily jsme se v rámci možností, pokud bylo nějaké představení chystané, aby to bylo pro rodiče překvapením, jen v nejnnutnějších případech jsme to dávaly domů spíše u těch malých dětí. Ty velké jsme se to snažily naučit všechno v mateřské škole, to bylo překvapením a potom ta odezva od rodičů byla velice příjemná. Takové přípravy vystoupení dětí je velice potřebné, ale musí se vždycky dbát na to, aby to u dětí nevytvořilo nějakou nechuť nebo odpor, aby to dělaly s radostí, aby to bylo nenásilné. K tomu se prakticky dojde tím, že se to učí postupně, není to nějaká rychlá záležitost, ale na vystoupení na Den matek se můžeme připravovat třeba už od ledna, nebo od toho března. Spousta básniček se už dá naučit s tím tématem a potom se z toho sestaví program, třeba jsou speciální básničky pro maminky, ale je třeba využívat, nějaké chvíličky, aby to opravdu to dítě neobtěžovalo, ale aby to vystoupení bylo pro rodiče i pro to dítě příjemné. I když vidí spoustu lidí a prožívá to, nějaký takový strach, ale i to se dá vždycky, když má strach, to je

normální. Ve třech letech má strach, ve čtyřech už to je lepší, třeba povede děti při nějakém vystoupení, je to hodně podle věku. Tady tento způsob, jako rozvoje komunikace a artikulace a výslovnosti a dalších hodnot je výborný pro přípravu na vystoupení.

Rozhovor: učitel 2

Aby dítě komunikovalo bez zábran, je důležité, jak už jsem říkala, ho nechat vyprávět. Neskákat mu do řeči, protože to pak to dítě odradí, aby nám pak něco vůbec začalo říkat, protože ví, že ho nedoposlechneme do konce. Pak taky co se týče besídek a představení pro rodiče, tak tam se snažíme věnovat tomu delší čas a společně se ty básničky, nebo písničky učit, aby to bylo pro ty rodiče překvapení. Kdy dítě ale opravdu mluví bez ostychu je při vlastní spontánní hře, kdy si mluví samo se sebou anebo se svým kamarádem. Je to radost u toho děti sledovat.

Porovnání

Zjištěné informace z praktické i empirické části jsou zde opakovány a tím i potvrzovány. Dopomocí k tomu, aby dítě komunikovalo bez zábran, má dítěti dramatická výchova a spontánní hra s kamarády. Důležitý je čas, který učitel věnuje dítěti individuálně, aby dítě poznalo pocit zájmu, porozumění a naslouchání.

7.13 Otázka č. 13 - komunikativní a informativní prostředky

Snažíte se v MŠ využívat komunikativních a informativních prostředků, aby se dítě s nimi seznámilo? (se kterými se může v běžném životě setkat, jako telefon, PC, knihy...)

Rozhovor: učitel 1

Komunikativní a informativní prostředky, které dítě obklopují, jsou pro současnou dobu, potřebné. Je to prakticky součást života, takže by bylo i nevhodné děti nějak od toho odtahovat. Takový vývoj v současné době je, ale všechno by se mělo dělat s mírou, aby to dítěti pomohlo v rozvoji, ale aby mu to nějakým způsobem neubližovalo, jak už jsme se zmiňovaly v nějaké té otázce. A co by bylo taky dobré ještě kromě, tady těch počítačů a knížek, co je dobré pro rozvoj komunikace, jsou různé exkurze. Vždycky bylo příjemné a přínosné pro děti, jak jsme šly navštívit poštu, knihovnu, hasičskou zbrojnici nebo jsme navštívily školu. To vždycky bylo téma na spoustu, spoustu dalších činností, které jsme

potom u dětí rozvíjely. Ta pošta byla velice úžasná, protože děti si potom mohly delší dobu hrát. Odrazilo se to dejme tomu nejenom v povídání, co viděly, ale byly to výtvarné výchovy, pracovní, při volných hrách si pak na tu poštu hrály a všechno doplňovala ta řeč, výslovnost, stylizace, komunikace dětí mezi sebou učitelka si třeba s nimi hrála. Takové ty tematické návštěvy, takových zajímavých věcí, ty exkurze byly pro děti velice přínosné.

Rozhovor: učitel 2

Snažíme se těchto prostředků využívat v mateřské škole, ale zase ne hodně, protože jich mají děti doma taky hodně. S dětmi se zřídka podíváme na nějakou tu pohádku. Někdy přinesu do školky notebook, s vzdělávacím programem a pak si ho děti zkouší. Teď nedávno jsme měly dokument o lidském těle. Tématem týdne bylo lidské tělo, tak jsem toho využila. Dále co využíváme je prohlížení knížek a encyklopedií, to mají děti hodně rády, ptají se na otázky. Takže můj názor je seznamovat ano, ale s mírou.

Porovnání

Obě učitelky se snaží využívat komunikativních a informativních prostředků v mateřské škole. V současné době je to potřebné, jelikož je to prakticky součástí života. Exkurze jsou výborným obohacením výuky, jak se zmínila učitelka. O užívání počítačů a techniky byly již v celé práci zmínky. Počítače a televize ano, ale s mírou. Důležité je také seznamovat dítě s encyklopediemi a knihami, jako takovými.

7.14 Otázka č. 14 - hra jako prostředek rozvoje komunikativní kompetence

Napadá Vás nějaká oblíbená hra, která je zaměřena na rozvoj komunikačních dovedností?

Rozhovor: učitel 1

Říct ti nějakou hru nejoblíbenější, já jsem třeba některé holky, nemyslím u nás ve školce, někdy jsem se setkala s kolegyněmi, které ještě kdysi, jak se psaly přípravy, dlouhé přípravy. A ony si to prostě přetahovaly z roku na rok, jo. Já nikdy, já jsem si to vždycky psala originální podle situace, podle dětí, podle toho jak se to nabízelo. Samozřejmě nějaké hry se opakovaly, jo. Já nevím co, no, možná bych ti k tomu řekla trošku nekonkrétní, že je třeba využívat hodně her, takových které děti rozvíjí a jsou u toho v pohybu. Víš, takové

to sedavé zaměstnání nebo sedavé činnosti to jo, je třeba, výtvarná se nedá jinak udělat, že. Ale spousta takových těch rozumových je nejlepší, jak to dělá v prostoru a třeba to smíšené oddělení, jako nabízí spoustu možností. Třeba se děti učí lesní zvířátka, takže malým dám čepice na hlavu a velcí už jsou třeba, a už tam prochází a vyjmenují. Malí sedí v nějakých pelíškách a děti si třeba procvičí prostorové představy, jedna jmenují ty zvířátka, směry nahoru a dolů nebo barvy. Ale jak ti říkám je velice nutné využívat prostor a ten pohyb u dětí a oni to nakonec i mají rádi. Dát jim takové úkoly dejme tomu po skupinkách, jo. Pokud se třeba dělá ve skupinkách, tak to jsem už podle tématu smíchala malé s velkýma, protože to je třeba pořad řešit. Když jsem je smíchala, tak se ti malí, dalo by se říct, vezli, ale viděli, co ti velcí dělají, anebo jsem malým dala nějaký už přiměřenější úkol a velcí už třeba hráli pohádky. Každá skupinka ji nějak sestavila. Tam jsou ve školce takové karty s obrázky velikosti A4. Základní pohádky, jako Perníková chaloupka, Budulínek, tak jsem jim karty pomíchala a děti si to potom hledaly. Těm jsem řekla, vy budete hledat Budulínka, vy budete hledat Perníkovou chaloupku a vy budete to a vy tamto. Tak oni si to potom z té hromady hledaly, ale zase potom je otázkou bezpečnosti, to všechno si musíš promyslet.

Rozhovor: učitel 2

Nějaká oblíbená hra, no. Už jsem nad ní přemýšlela, tak asi taková oblíbená pro děti je třeba Kuba řekl. Však to určitě znáte, Kuba řekl, sedni si, Kuba řekl, skákej na jedné noze. A děti musejí porozumět tomu, co Kuba řekl a dávat pozor na to, co Kuba neřekl. Takže na porozumění řeči, pozornosti a postřehu je tato hra vhodná a děti velmi baví, jako těch her je spousta, ale ta právě teď děti velmi baví.

Porovnání

Literatura potvrzuje, že hra je přirozenou cestou k dítěti, proto ji učitelé velice rádi využívají. Mohou volit námětové, didaktické a různé skupinové, individuální hry, je jich mnoho. Záleží jen na učiteli, kterou hru zvolí a jakým způsobem ji použije.

7.15 Otázka č. 15 - rodiče, mluvní vzor

Rodiče jsou pro dítě mluvním vzorem od narození. Domníváte se, že se této úlohy zhošťují správně? A proč?

Rozhovor: učitel 1

Rodiče jsou pro děti vzorem ve všem v chování, ale vzorem takový, že děti oni nenapomínají, ale podle toho jak se ti rodiče chovají, tak to ty děti přijímají. Celkem nenásilně se ty děti tím rozvíjejí a my jsme vždycky říkaly, že děti jsou zrcadlem svých rodičů. Bylo vidět, kde se používalo to nějaké ostřejší slovo, takže to potom uteklo i dětem ve školce. Děti jsou takové, že velice rychle přijímají taková slova, takže jsme to potom musely nějak řešit, ale vždycky bylo vidět u dětí, kterým se rodiče věnovali, kterým se četly pohádky, s kterými se povídalo, na které byl čas. Takové děti jsou opravdu vždycky vidět. I když je někdy prostě ta genetická výbava, ti rodiče na to třeba nemají, ale to dítě jde samo, jo, je to takové celkem nepsané pravidlo. U dětí kde opravdu ti rodiče to brali zodpovědně, tak to bylo opravdu u těch dětí zjevné a zřetelné. Tady v tomto případě je fakt velice nutná spolupráce s těmi rodiči, aby rodiče, kteří mají zájem, aby se jejich děti rozvíjely opravdu komplexně ve všem, stylizace a veškeré, co dítě v tomto velice důležitém období pro člověka. Opravdu věk tři až šest let je důležité období pro rozvoj člověka, pokud jsou rodiče vstřícní, tak my jsme jim vždycky psaly, co děti probírají, co bude na celý měsíc. Čím se budou zabývat, co budou dělat, kde pojedeme, vždycky na každé třídě třeba byl. Potom měli rodiče na nástěnkách napsáno, co děti kreslí, a co bylo tím úkolem. Kreslily nějaký les, nebo zvířátko a co bylo třeba tím úkolem, barvy nebo zážitek z lesa. Takže aby rodiče věděli, co jsme sledovaly tou kresbičkou. Snažily jsme se o tom, aby ti rodiče byli informováni o tom co se ve školce dělo. A taky jsme jim na schůzkách připomínaly, aby to potom zpětně s těmi dětmi doma probírali. Co dělali, co se jim podařilo, s kým si hrál, co jedly, to rozvíjí paměť, rozvíjí výslovnost. Takže aby si ten den s tím dítětem trochu probrali, aby si na něho ten čas našli. Dětem, kterým se četly pohádky, tak to opravdu taky bylo vidět. Třeba večer, nejlepší čtené, ale i pustit u nějakého přehrávače tu pohádku, maminka tam poslouchá s něma, to je taky přínosem. Opravdu už vnímají ten text, ne jenom očima, takže už ta komunikace má nějakou možnost toho rozumění. Vždycky bylo zjevné, kde se rodiče opravdu těm dětem věnovali a kde byli vzorem pro ty děti. Je spousta rodičů a rodin, které prostě to trošičku podceňují, protože předškolní období je pro dítě velice důležité. Nechávat tam děti nějak volně, ale většinou se to potom odrazí v tom pozdějším věku, jak nevznikne ta důvěra, kontakt mezi dítětem a rodičem.

Někdy o to rodiče nějak nestojí, nebo neví o tom, že by to měly tak nějak dělat, když se jim to říká na těch schůzkách, ale oni třeba takhle taky nebyli vychováni, takže jim to ani tak nepříjde. Vždycky jde to na těch dětech vidět.

Rozhovor: učitel 2

Ano, rodiče jsou velmi důležitým vzorem pro děti, jak už jsem říkala v některé z těchto otázek. Oni si to často ani neuvědomují. Takže je důležité, aby si s dětmi povídali, vyslechly je. Společné čtení, nebo vyprávění příběhů je důležité, jo, ne takový ten sedavý televizní styl, o kterém jsme si už tady povídaly. Takže dávat pozor a i trochu upozorňovat rodiče na to, aby věděli, jak je toho období, co se týče komunikace pro dítě důležité.

Porovnání

Tato zkušenost vyplývá z celého tvrzení a z rozhovorů v této práci. Rodiče jsou pro dítě velikým vzorem, často si ani neuvědomují, jaký mají vliv na dítě i v úplných maličkostech. Rodič by neměl zapomínat, že je pro dítě mluvším vzorem, proto by měl vždy vhodně volit slova.

Shrnutí výsledků výzkumného šetření

V rámci empirické části byl veden polostrukturovaný rozhovor, který byl opřen o osobní zkušenosti a vědomosti učitelek mateřských škol. V rozhovoru byla potvrzena důležitá fakta z teoretické části práce.

Velmi důležitý je osobní přístup učitele k dítěti pro jeho rozvoj. Je zde kladen důraz na respektování individuálních potřeb dítěte. Obě učitelky se shodly na následujících aspektech. Učitel i rodiče jsou pro dítě mluvním vzorem, proto by si měli dávat pozor na způsob mluvy před dítětem. Je důležité věnovat dítěti čas, vyslechnout ho, nechat se vypovídat, přečíst si společně pohádku. Právě tyto činnosti mohou dítěti nejvíce domct k přirozenému osvojování jazyka a mluvy. Musíme děti chránit před dnešním moderním světem elektroniky. Dítě se samo neubrání před škodlivým vlivem počítačů a médií, je zde důležitý postoj rodičů i učitele.

Hra je přirozeným přístupem k dítěti, proto si učitel volí tuto metodu, využívá u toho skupinového nebo jednotlivého přístupu. Dopomocí k tomu, aby dítě komunikovalo bez zábran, má dramatická výchova a spontánní hra s kamarády, kdy je dítě ve svém světě, mluví o věcech, které ho zajímají a je to pro něj přirozené. Učitel však užívá dalších výchov a to výtvarné, hudební a sportovní. Je zde kladen důraz na rozvoj fantazie, rytmizace, spojení mluvy s pohybem. Důležité je však děti vhodně motivovat. Neverbální komunikace je nedílnou součástí života, v mateřské škole je kladen důraz na dramatické a námětové hry, či pantomimy. Děti se díky hře učí a rozvíjí vlastním prožitkem.

Učitelky kladly nejvíce důraz na osobní přístup rodiče a jeho zájmu o dítě a mateřskou školu. Bez vřelého přístupu rodičů se mnohé věci komplikují. Druhý důraz byl kladen na dostatečně pestré, zajímavé a podnětné prostředí, které učitel nabízí dítěti v mateřské škole.

Závěr

Podobně, jako obě pedagožky i ostatní učitelé by se měli hledat a zaměřovat se na nové a lepší přístupy k dítěti. Měli by si uvědomit své chyby, které dělají ve svém přístupu a vystupování. Učitel je pro dítě mluvním vzorem, stejně, jako rodič, ke kterému dítě vzhlíží. Učitel musí dítěti poskytnout dostatečně pestré, zajímavé a podnětné prostředí v mateřské škole. V ideálním prostředí se dítě nejlepším způsobem může rozvíjet. Nesmíme zapomínat na individuální přístup k dítěti, každé dítě je jedinečná osobnost. Záleží jen na učiteli, jestli si tu správnou cestičku k dítěti nalezne.

Teoretická část byla zaměřena na učitelovu osobnost, výchovné styly a hlavně jeho strategie, které užívá k rozvoji dítěte. Byla zdůrazněna důležitost hry, která je pro dítě v předškolním věku klíčovou součástí k jeho přirozenému rozvoji. Dále zde byly zmíněny klíčové kompetence, které se nachází v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Kompetence byly vyjmenovány a stručně zde bylo popsáno, k jakému cíli dítě směřují. Poslední kapitola byla zaměřena na vývoj řeči a komunikace a rozvoj komunikativní kompetence. Byly zde zdůrazněny důležité mezníky ve vývoji řeči, kterými dítě prochází a také způsoby, či hry, kterými se může učitel přiblížit k dítěti a k rozvoji jeho komunikace.

Empirická část bakalářské práce byla zaměřena na rozvoj komunikativní kompetence. Obohacující byly osobní zkušenosti učitelek, které popisují učitelovy strategie, které používá k rozvoji komunikace. Díky těmto tvrzením byla potvrzena důležitá fakta z teoretické části práce, jako je důležitost osobního přístupu, respektování individuálních potřeb nebo kreativita v činnostech. Důležité je mít čas dítě vyslechnout a povzbudit. A Dále je v práci konstatováno, že musíme dítě chránit před škodlivým vlivem médií a počítačů. Zlé nástrahy nás všude kolem nás obklopují.

V celé práci byla projevena snaha objasnit, vysvětlit a naplnit stanovené cíle z úvodu práce. Byla vymezena učitelova osobnost, jeho strategie a konkrétní vliv na rozvoj klíčových kompetencí. A dále byl vysvětlen a odůvodněn vývoj řeči, rozvoj komunikace a komunikativních kompetencí.

Tato práce by mohla být přínosem pro učitele mateřských škol, kteří by se mohli nechat inspirovat prezentovanými přístupy, strategiemi k rozvoji klíčových kompetencí u dětí předškolního věku, dle učitelů z výzkumného souboru.

Seznam použité literatury a pramenů

- ALLHOFF, Waltraud. *Rétorika a komunikace*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2283-2.
- BEYER, Jannik a Lone GAMMELTOFT. *Autismus a hra: příprava herních aktivit pro děti s autismem*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-157-3.
- BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3008-0.
- ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2993-0.
- ČAPEK, Robert. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80247-1718-0.
- DAŇKOVÁ, Michaela. *Koučování - kdy, jak a proč: rady pro všechny manažery*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2040-0.
- DOHERTY-SNEDDON, Gwyneth. *Neverbální komunikace dětí. Jak porozumět dítěti z jeho gest a mimiky*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-043-7.
- DYTRTOVÁ, Radmila a Marie KRHUTOVÁ. *Učitel - Příprava na profesi*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2863-6.
- HANSENN ČECHOVÁ, Barbara. *Nápady pro rozvoj a hodnocení klíčových kompetencí žáků*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-388-8.
- JANOUSEK, Jaromír. *Verbální komunikace a lidská psychika*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1594-0
- KELNAROVÁ, Jarmila a Eva MATĚJKOVÁ. *Psychologie a komunikace pro zdravotnické asistenty 4. ročník*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2831-5.
- KELNAROVÁ, Jarmila a Eva MATĚJKOVÁ. *Psychologie 1. díl: pro studenty zdravotnických oborů*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3270-1.
- KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1110-9.

KOLÁŘ, Zdeněk a Renata ŠIKULOVÁ. *Hodnocení žáků - 2., doplněné vydání*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2834-6.

KOLÁŘ, Zdeněk a Renata ŠIKULOVÁ. *Vyučování, jako dialog*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1541-4.

KOLÁŘ, Zdeněk a Alena VALIŠOVÁ. *Analýza vyučování*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2857-5.

KOŤÁTKOVÁ, Simona. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0852-3.

LECHTA, Viktor, et al. *Logopedické repetitórium : teoretické východiská súčasnej logopédie, moderné prístupy k logopedickej starostlivosti o osoby s narušenou komunikačnou schopnosťou*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1990. ISBN 80-08-00447-9.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Piado, 2003. 80-7315-039-5.

NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. ISBN 978-80-247-0738-1.

NEUMAN, Jan. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-405-2.

PLAŇAVA, Ivo. *Průvodce mezilidskou komunikací: Přístupy-dovednosti-poruchy*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0858-2.

PRŮCHA, Jan. *Dětská řeč a komunikace: poznatky vývojové psycholingvistiky*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-2473603-7.

PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963.

ROHLÍKOVÁ, Lucie a Jana VEJVODOVÁ. *Vyučovací metody na vysoké škole: praktický průvodce výukou v prezenční i distanční formě studia*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4152-9.

SEIGAUF, Slavomír. *Vůdcovství aneb Co vás na Harvardu nenaučí*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3506-1.

- SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2004.
- SOVÁK, Miloš. *Logopedie předškolního věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.
- SPIPKOVÁ, Vladimíra. *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-942-9.
- ŠKODA, Jiří a Pavel DOULÍK. *Psychodidaktika: metody efektivního a smysluplného učení a vyučování*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3341-8.
- VALÍŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele - 2., rozšířené a aktualizované vydání*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3357-9.
- VERMEERSCH, Jens. *Začneme s ODL*. Antverpy-Apeldoorn: Grant, 2005. ISBN 90-441-1902-8.
- VYMĚTAL, Jan. *Průvodce úspěšnou komunikací - efektivní komunikace v praxi*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2614-4.
- ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice: s praktickými ukázkami*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4100-0.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Tamara Kajfoszová
Katedra nebo ústav:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Dominika Stolinská, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Učitelovy strategie rozvoje klíčových kompetencí u dětí předškolního věku
Název v angličtině:	Teacher development strategies of key competencies of preschool children
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na učitelovy strategie rozvoje klíčových kompetencí dětí předškolního věku. Teoretická část je zaměřena na osobnost učitele, strategie, na klíčové kompetence a rozvoj komunikace a řeči. Empirická část se zaměřuje na komunikativní kompetence a učitelovy strategie, které používá. Cílem bakalářské práce je vymezení učitelových strategií, které používá k rozvoji klíčových kompetencí u dětí předškolního věku, konkrétně komunikativní kompetence.
Klíčová slova:	Učitelovy strategie, osobnost učitele, klíčové kompetence, komunikativní kompetence
Anotace v angličtině:	The thesis is focused on the teacher's strategies of development of key competencies of preschool children. The theoretical part is focused on personality of teacher, strategy, key competencies and the development of communication and speech. The empirical part focuses on communicative competencies and teacher strategies used. The aim of this thesis is specification of the teacher strategies used to develop key competencies in preschool children, namely communicative competence.
Klíčová slova v angličtině:	Teacher strategies, personality of teacher, key competencies, communicative competence
Rozsah práce:	50 stran
Jazyk práce:	český jazyk